

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Дигитални пътешественици; Младежи и младежки работници си сътрудничат за СЪЗДАВАНЕ на приобщаващо общество чрез КУЛТУРА

2020-1-TR01-KA227-YOU-098288

Сътрудничество за иновации и обмен на добри практики KA227

*Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия по програма "Еразъм+".
Настоящата публикация отразява единствено възгледите на автора и Комисията не носи
отговорност за използването на съдържащата се в нея информация.*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Предговор

"Културното наследство не е само сградите и паметниците от миналото, а и богатите традиции, които се предават от поколение на поколение. Това нематериално културно наследство, като носител на идентичност и социално сближаване, също трябва да бъде защитено и популяризирано."

Audrey Azoulay

Генерален директор на ЮНЕСКО

Културното наследство е израз на начините на живот, развити от дадена общност и предавани от поколение на поколение, включително обичаи, практики, места, предмети, художествени изрази и ценности. Културното наследство често се изразява като нематериално или материално културно наследство.

(ICOMOS, 2002).

"Като част от човешката дейност културното наследство създава материални представи за ценностните системи, вярванията, традициите и начина на живот. Като съществена част от културата като цяло, то съдържа тези видими и осезаеми следи от древността до близкото минало."¹

"Нашето нематериално културно наследство (НКН) непрекъснато се пресъздава от неговите носители. Експертите твърдят, че няма две напълно идентични проявления на една и съща практика или израз. Елементите на НКН непрекъснато се развиват, от проява в проява и докато се предават от човек на човек и от поколение на поколение. Жизнеспособността на практиките, свързани с нематериалното наследство, зависи от непрекъснатото предаване на специалните знания и умения, които са от съществено значение за тяхното възплъщение или проявление.

Опазването на НКН означава да се гарантира неговата жизнеспособност сред днешните поколения и непрекъснатото му предаване на утрешните. Навсякъде по света общностите и групите от практикуващи и други носители на традиции са разработили свои собствени системи за предаване на своите знания и умения, които най-често зависят - или за съжаление са зависели - от устната реч, а не от писмените текстове.

Заплахите за предаването на това живо наследство идват от такива фактори като социални и демографски промени, които намаляват контактите между поколенията, например от миграцията и урбанизацията, които често отдалечават хората от техните знаещи старейшини, от налагането на формални образователни системи, които обезценяват традиционните знания и умения, или от натрапчивите средства за масова информация. Отговорът на тези заплахи трябва да дойде от засегнатите общности и групи, подпомагани от местните организации, техните правителства и международната общност, представена в Общото събрание на държавите - страни по Конвенцията за опазване на НКН от 2003 г.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

¹ Култура в развитие (n.d.). *Какво е Културно наследство.*

http://www.cultureindevelopment.nl/cultural_heritage/what_is_cultural_heritage

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Усилията на ЮНЕСКО са насочени към подпомагане на държавите, които желаят да укрепят съществуващите системи за предаване на информация в рамките на общностите или да ги допълнят с програми за формално или неформално образование, които преподават умения и знания на други, обикновено по-млади членове на общността." ²

Ръководството, което ще представим, е създадено с цел запазване и предаване на нашето нематериално културно наследство. Той представлява помощ в областта на образованието и повишаването на осведомеността в тази област и се фокусира особено върху младежите и младежките работници, които биха могли да се превърнат в проводници на положителна промяна за бъдещите поколения и пазители на нашата културна история.

Основните цели на нашето ръководство са:

- овластяване на работещите с младежи да използват методите на преподаване на НКН,
 - да разкаже за най-добрите практики за придобиване на НКН за младежки работници,
 - да се улесни по-доброто разбиране на значението на МНЗ от страна на младите хора,
 - да се разбере причината, поради която НКН е важна за целевата група,
 - да се популяризират методите за изграждане на капацитет на (младежки и културно ориентирани) НПО по отношение на придобиването на НКН,
 - да се предадат знания за приемането и защитата на НКН,
 - да се привлече вниманието на младите хора към НКН,
 - споделяне на методи и най-добри практики като инструмент за младежки работници, споделяне на интересни навици за учене, за да се увлекат младежите за НКН,
- определяне на причините, поради които НКН е от съществено значение за създаването на приобщаващо общество, насочване на навиците за учене на младежите към НКН.

Определяне на целевата група на ръководството

В нашето ръководство ще се фокусираме върху следните членове на обществото:

- Мъже, жени, младежи, деца, носители на НКН, местни жители
- Младежки работници, обучители (експерти в областта на културата), учители и възпитатели
- НПО, работещи в областта на НКН
- Специалисти, професионални работници (в областта на НКН), музейни работници, учени
- създатели на политики, местни политици

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

² ЮНЕСКО (n.d.). *Предаване*. <https://ich.unesco.org/en/transmission-00078>

Съдържание

Речник.....	Error! Bookmark not defined.
1. Въведение	Error! Bookmark not defined.
1. 1. Законодателна рамка.....	Error! Bookmark not defined.
1. 2. Дефиниция на нематериалното културно наследство.....	9
1. 3. Системата на живи човешки съкровища	10
1. 3. 1. Живи човешки съкровища - опитът в разработването на инвентаризациите на всички страни партньори.....	10
1. 4. Приносът на всяка страна към представителния списък на шедеврите на НКН.....	11
1. 5. Форми и начини как да изучаваме и промотираме НКН във всяка страна партньор	9
1. 6. Разнообразието на НКН на всяка от страните.....	Error! Bookmark not defined.
1. 7. Класически и иновативни форми на представяне и промоция на елементите на НКН ..	10
2. НКН от гледна точка на младежите	12
2. 1. Предаването на Нематериалното културно наследство	Error! Bookmark not defined.
2. 2. Значението на НКН за младите поколения	12
2. 3. Настоящата ситуация на съвременния свят на младите и неговата активна роля по отношение на НКН.....	16
2. 4. Настоящата ситуация и /или гледна точка на младежта във всяка страна партньор ..	Error! Bookmark not defined.
2. 5. Най-ефективните методи за придобиване на знания сред младите хора.....	21
2. 6. Характеристиките на новите поколения и навиците за учене на днешната младеж	26
2. 7. Заключение	28
3. Трансферът на НКН.....	30

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

3. 1. Защита и съхранение на НКН в съвременния свят	31
3. 2. Съвременно обучение свързано с НКН	32
3. 3. Предаване на НКН	33
3. 4. Логическа структура на предаването на НКН	34
3. 4. 1. Структурата на знанията за НКН	35
3. 5. Ключови умения и фактори, които влияят на предаването на НКН	35
4. Необходими компетенции и възможни нужди за трансфер на културно наследство	37
4. 1. Подход към управлението на културното наследство, основан на компетенциите	43
4. 2. Рамка на компетенциите	43
5. Средства и техники за предаване на културното наследство	46
5. 1. Методи, механизми и теории	46
5. 2. Средства, подходи и програми	48
6. Добри практики	52
7. Заключение	59
Референции	61

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

РЕЧНИК

Култура - Обхваща начините на живот, включително социалното поведение, институциите и нормите, които се срещат в човешките общества (често в определен регион). Терминът може да се прилага за закони, обичаи и кодекси на поведение, облекло, изкуства, знания и език, ритуали и религия.

Културен артефакт - Всичко, създадено от хора, което дава информация за културата на своя създател и потребители.

Културен символ - Физическа проява, която означава идеологията на определена култура или която просто има значение в рамките на дадена култура.

Дигитализация - Трансформация на организациите, при която резултатът от процеса позволява използването на цифрови технологии за събиране на данни и установяване на тенденции с цел подпомагане на вземането на решения в бизнеса. На глобално ниво тя се отнася до промяната на обществото, бизнеса, трудовия живот и използването на технологиите, където възможностите възникват от новите условия.

Цифровизация - Преобразуване на информация в цифров формат.

Разпространение - Действието или фактът на широко разпространение на нещо, особено на информация.

Глобализация - Процесът, при който светът става все по-взаимосвързан в резултат на масово нарасналата търговия и културен обмен.

Фолклор - Традиционни вярвания, обичаи и истории на дадена общност, предавани от поколение на поколение от уста на уста. Терминът обхваща устната литература, материалната култура, социалните народни обичаи и сценичните народни изкуства.

Обект на културното наследство - Исторически обект, сграда или район от непокътнатата природна среда, които се считат за важни за културното наследство на дадена страна или район.

Жив музей - вид музей, който пресъздава историческа обстановка, за да симулира минал период от време, предоставяйки на посетителите интерпретация на историята чрез преживяване..

Политика - Преднамерена система от насоки за насочване на решенията и постигане на рационални резултати, при която политиките обикновено се приемат от ръководен орган в рамките на дадена организация, за да подпомогнат вземането на субективни и обективни решения.

Традиция - Вярване или поведение (народен обичай), предадено в рамките на група или общество, със символично значение или специална значимост, с произход от миналото.

Универсални умения - Умения, за които обикновено се счита, че не са конкретно свързани с конкретна работа, задача, академична дисциплина или област на знанието и които могат да се използват в най-различни ситуации и работни условия. ЮНЕСКО категоризира трансверсалните умения в следните категории: критично и иновативно мислене, междуличностни умения, вътрешноличностни умения, глобално гражданство, медийна и информационна грамотност, а също и комуникация, лидерство и решаване на проблеми.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Организация на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) - Организация, която има за цел да допринесе за културата на мира, да изкорени бедността, да насърчава и подпомага устойчивото развитие и межкултурния диалог чрез образование, наука, култура, комуникация и информация. ЮНЕСКО работи за създаване на условия за диалог между цивилизациите, културите и народите, основан на зачитане на общосподелени ценности.

Урбанизация - Увеличаване на дела на хората, живеещи в градовете.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА

Страните партньори - Словения, Турция, Гърция и България - са част от Конвенцията на ЮНЕСКО от 2003 г. и всяка от тях има своя собствена, но сходна законодателна рамка, която регулира нематериалното културно наследство по свой собствен начин.

Документите, които регулират областта на нематериалното културно наследство в Словения, са: Конвенция на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство (2003 г.), Закон за опазване на културното наследство (ZVKD-1; 2008 г.), Закон за изменение и допълнение на Закона за опазване на културното наследство (ZVKD-1D; 2016 г.), Правилник за регистъра на културното наследство (2009 г.) и Списъци на политиките в областта на културното наследство и политиките за опазване (2010 г.). През 2011 г., след решение на Министерството на културата на Република Словения, Словенският етнографски музей поема задачите и задълженията на Координатора за опазване на нематериалното културно наследство, наложени му от законовите и подзаконовите основания в областта на културното наследство.

В България на 1 юни 2009 г. влезе в сила дългоочакваният Закон за културното наследство. Законът регламентира нови категории и измерения на културното наследство в България. Обхватът и съдържанието на понятието "културно наследство в България", беше точно и ясно дефинирано и замени остарелите понятия "паметници на културата" и "културно-историческо наследство". Въведени са и основните области на неговото опазване и защита. Съгласно чл. 43 от закона беше създаден Национален съвет по нематериално културно наследство.

Турция беше избрана за член на Междуправителствения комитет на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство в периода 2006-2010 г. В периода 2008-2010 г. страната участва в подкомитета, който разглежда и докладва досиетата, предложени от държавите - страни по Конвенцията, за включване в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството. Турция натрупа значителен опит в областта на световното наследство, като разгледа всички досиета, предложени за включване в Представителния списък през 2009 и 2010 г. Междувременно страната започна да създава собствена система за национален опис и да създава процеси за подготовка на досиета.

В Гърция Министерството на културата и спорта на Гърция отговаря за прилагането на Международната конвенция за опазване на нематериалното културно наследство (ЮНЕСКО,

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

2003 г.). По-конкретно отговорността принадлежи на Дирекцията за съвременно културно наследство, която е към гръцкото Министерство на културата и спорта. Същата дирекция отговаря и за планирането на действията за опазване на елементите на НКН. Всяка информация, която е свързана с някой от елементите на нематериалното културно наследство, които са вписани в Националния опис, се изобразява във "Формуляра на елемента на нематериалното културно наследство". Този вид формуляр се попълва редовно от носителите на елемента със съдействието на Дирекция "Съвременни културни ценности и нематериално културно наследство" на гръцкото Министерство на културата и спорта. Националният научен комитет за прилагане на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство също участва в тези усилия. Неговата мисия е да подпомага администрацията при прилагането на Конвенцията и по-специално при планирането и оценката на съответната политика.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

1. 2. ДЕФИНИЦИЯ НА НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Вече почти век, когато става дума за обичаи и традиции, най-използваното понятие в научната и в популярната литература е "фолклор". С него изследователите обикновено обозначават традиционната и народната култура. Постепенно обаче този термин започва да претърпява промяна. Появи се необходимостта да се въведе в обръщение нов, по-всеобхватен термин, който да обозначава не само традицията и националната идентичност, но и да оценява глобалните прояви, които са част от ежедневието на човечеството. В световен мащаб с тази трудна задача се нагърбиха експертите от различните държави, както и ЮНЕСКО.

През 1973 г. Боливия за първи път официално повдига въпроса сред държавите - членки на ЮНЕСКО, и предлага да се предприемат ефективни действия за опазване на фолклорното наследство.

Така на 15 ноември 1989 г. Генералната конференция на ЮНЕСКО излиза с официален документ, озаглавен "Препоръка за опазване на традиционната култура и фолклора

След десетилетия активна работа по време на 32-рата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО на 17 октомври 2003 г. е приета Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство (Конвенция 2003). Тя разкрива ясна и точна дефиниция на понятието "нематериално културно наследство", приета единодушно от международната общност:

"Нематериално културно наследство" означава практиките, представите, изразяването, знанията, уменията, както и свързаните с тях инструменти, предмети, артефакти и културни пространства, които общностите, групите, а в някои случаи и отделните хора признават като част от своето културно наследство. Това нематериално културно наследство, предавано от поколение на поколение, се пресъздава постоянно от общностите и групите в отговор на заобикалящата ги среда, взаимодействието им с природата и историята им и им осигурява чувство за идентичност и приемственост, като по този начин насърчава зачитането на културното многообразие и човешкото творчество."

"Нематериалното културно наследство", както е определено по-горе, се проявява в следните области:

- (а) устни традиции и изразяване, включително езикът като носител на нематериалното културно наследство;
- (б) сценични изкуства;
- (в) социални практики, ритуали и празнични събития;
- (г) знания и практики, свързани с природата и вселената;
- (д) традиционни занаяти.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

1. 3. СИСТЕМАТА ЖИВИ ЧОВЕШКИ СЪКРОВИЩА

Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство дава възможност за избор и предприемане на конкретни стъпки за нейното прилагане от отделните държави, като се отчитат спецификата на тяхното развитие и същност. Препоръчително в случая е мерките за опазване да възникнат като следствие от предхождащ етап на предварително проучване и осъществяване на т.нар. инвентаризация (списъци, регистри) за визуално разкриване на съдържанието на представителните образци на нематериалното културно наследство на всяка нация и общност.

Изготвянето на подобен вид инвентар е една от основните задачи, които Конвенция 2003 и оперативните директиви за нейното прилагане поставят пред държавите-членки, които са я ратифицирали, и на които винаги трябва да се дава приоритет.

1. 3. 1. ЖИВИ ЧОВЕШКИ СЪКРОВИЩА – ОПИТЪТ В РАЗРАБОТВАНЕТО НА ИНВЕНТАРИЗАЦИИТЕ НА ВСИЧКИ СТРАНИ ПАРТНЬОРИ

"В **Словения** използват Регистъра на нематериалното културно наследство, който представлява технически списък на нематериалното културно наследство от територията на Република Словения. Регистърът включва елементи, свързани с нематериалното културно наследство, и носителите на това наследство. Елементите, които са общословенски или характерни за определен регион, могат да имат няколко носители, докато местните елементи могат да имат само един. Предложенията за включване в регистъра се изготвят от координатора за опазване на нематериалното културно наследство, а регистърът се поддържа от Министерството на културата. През 2009 г. и 2010 г. ролята на координатор се изпълняваше от Института по словенска етнология към Научноизследователския център на Словенската академия на науките и изкуствата, а от 2011 г. - от Словенския етнографски музей. Елементите на нематериалното културно наследство в Регистъра с особено значение могат в по-нататъшна процедура да бъдат обявени за живи шедьоври от местно или национално значение, а последните могат да кандидатстват за включване в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството на ЮНЕСКО." 3

През 2001 г. **България** стартира национален проект под името "Живи човешки съкровища - България", като част от пилотната програма на ЮНЕСКО "Живи човешки съкровища". Българският регистър на традиционните дейности и умения в рамките на тази програма е структуриран в два основни раздела, според района на изследване - на национално ниво и по региони. В този случай е използвано административното деление на България, което се състои от 28 административни области. В първия, национален обхват, са представени всички дейности и умения, които са характерни за цялата страна. Българският национален регистър е структуриран в шест основни раздела: традиционни обреди и празници, традиционно пеене и свирене, традиционни танци и детски игри, традиционно разказване на истории, традиционни занаяти, домашни дейности и поминък и традиционна медицина.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

³ Mravinec T. (2019). *Словенски регистър на нематериалното културно наследство*.
<https://www.interregeurope.eu/policylearning/good-practices/item/2155/slovenian-register-of-intangible-cultural-heritage/>

Според проучването на инвентаризацията на нематериалното културно наследство, което се приема като показател за богатството на традициите и обичаите на страните и е изготвено в съответствие с Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство, 29 души и една общност от **Турция** са включени в "Живите човешки съкровища". В рамките на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство Главната дирекция за научни изследвания и образование към Министерството на културата и туризма сформира комисия, състояща се от съответните неправителствени организации, учени, носители и разпространители на традициите, и създаде Национален опис на нематериалното културно наследство и Национален опис на живите човешки съкровища. Към декември 2013 г. в Националния опис на нематериалното културно наследство са включени 60 елемента, а в Националния опис на живите човешки съкровища са регистрирани 20 носители на традиции.

В **Гърция** няма признаване на живи човешки съкровища, но всичко е включено в списъка на нематериалното културно наследство. Обогащането на Националния указател на нематериалното културно наследство на Гърция е процес, отворен за всички през цялата година след съответните съобщения. Процедурата е структурирана в следните етапи: Публикуване на изявленията за намерение за подаване, попълване и подаване на идентификационната карта на нематериалното културно наследство.

1. 4. ПРИНОСЪТ НА ВСЯКА ЕДНА ОТ СТРАНИТЕ КЪМ ПРЕДСТАВИТЕЛНИЯ СПИСЪК НА ШЕДЪВРИТЕ НА НКН.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

В Представителния списък на ЮНЕСКО за Нематериалното културно наследство на човечеството до декември 2018 г, **Словения** е регистрирала 4 наследства:

1. **Изработване на дантела Идрия бобин**
2. **Изграждане на стени от сух камък**
3. **Обиколки от врата до врата на Куренти**
4. **Страстната игра в Шкофя Лока**

В Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството са включени 5 наследства на **България**:

1. **Бистришките баби, архаично многогласно пеене, танци и ритуали от района на Шоплука - България (2008);**
2. **Нестинарство, послания от миналото: Панагирът на светите Константин и Елена в село Българи - България (2008 г.)**
3. **Традицията на направа на килими (килимарство) в гр.Чипровци (2009);**
4. **Фолклорния фестивал „Сурва“ в района на Перник, България(2014);**
5. **Културни практики, свързани с 1-ви март, България-Северна Македония- Молдова-Румъния (2015)**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

В Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството са включени 20 наследства на Турция:

1. Медахлик / Изкуството на Медах, Обществените разказвачи (2008)
2. Церемония на Мевлеви Сема (2008 г.)
3. Традиция на менестрелите (2009)
4. Новруз (многонационален 2009 г.)
5. Карагьоз (2009 г.)
6. традиционни срещи за разговори (2010)
7. фестивал на мазните борба в Киркпинар (2010)
8. Сема, алевийско-бекташийски ритуал (2010 г.)
9. Церемониална традиция на Кешкек (2011 г.)
10. фестивал Мезир Макуну (2012)
11. Култура и традиция на турското кафе (2013 г.)
12. Ебру:Турското изкуство за декорация на хартия (2014)
13. Традиционно майсторство за изработване на плочки (2016)
14. Изработване на плоски хлябове и култура на споделяне: Lavash, Katyrma, Jupka, Yufka / (Многонационална 2016)
15. Пролетно празненство: Хидрелез (Многонационална 2017)
16. Език на подсвирване (2017 г.) (Списък на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО, нуждаещо се от спешна защита)
17. наследство на Деде Коркуд/Коркит Ата/Деде Коркут: Епична култура, народни приказки и музика (многонационално 2018)
18. Традиционна турска стрелба с лък
19. традиционна игра за разузнаване и стратегия Мангала / Mangala Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool /
20. Изкуството на миниатюрата

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

В Националния списък на нематериалното културно наследство на Гърция са включени 55 елемента:

1. Средиземноморската диета 2013
2. Ноу-хау за отглеждането на мастика на остров Хиос | 2013
3. Занаятът за изработване на дървени корабни булдове | 2013
4. Занаятчийството на мрамора в Тиниан | 2013
5. Момория, новогодишно празненство в осем села в района на Козани, Западна Македония, Гърция
6. Свещените гори на селата Загори и Коница | 2015
7. Изкуството на зидарията от сух камък (2015 г.)
8. Византийско пеене | 2015
9. Цаконски танц | 2015
10. Ребетико | 2016
11. Театър на сенките - Карагьозис | 2016
12. Полифонична песен на Епир | 2016
13. Традиционен фестивал в Сираково | 2016
14. Преходно животновъдство | 2017
15. Работилница за маслинов сапун в Патунис | 2017
16. Традиционното изкуство на камъка в Лагадия, Аркадия | 2017
17. Изкуството на тъкането и добрата практика за опазване на околната среда в Астерусия (Крит) (2018 г.) | 2018
18. Празникът на Ай Симиос в Месолонги (2018 г.)
19. Сътрудничество и солидарност: Земеделски кооператив в Загора (Пелион) | 2018
20. Лозарското и винарското наследство на Санторини (Тира-Тирасия) | 2018
21. Отглеждането на касис (Коринтски) в Западен Пелопонес | 2018
22. Етноботанически знания и практики в Крит | 2018
23. Влашката сватба (Vlachikos Gamos) в Тива (Сатиричен сватбен ритуал в Тива) | 2018
24. Трънският хорос във Власти (Козани)
25. Годишен помен във Васкина - изпълнен на цаконски диалект | 2018
26. Танц на Стякос (Сития, Крит) | 2018
27. Празник на Карпатите | 2019
28. Бродерия в Карсанико (Каря Лефкада) 2019 г.
29. Сирийска турска наслада - Turkish Delight | 2019
30. Културата на маслините и зехтина | 2019
31. Каменното изкуство по Пътя на коприната в Еврос 2019 г.
32. Обичаят Ай-Гиоргис (Агиос Георгиос) в Нестани, Аркадия | 2019
33. Плетене на кошници във Волакx, Тинос | 2019
34. Изкуството на тъкане за създаване на килими на изправен стан в Гераки, Лакония | 2019
35. Селскостопанската традиция на рожков в Крит | 2019
36. Карнавалът в Сочу | 2019

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

37. Аполонийска камузела | 2019
38. Свиращият език на селото of Antia in Karystos, Evia | 2019
39. Tempelekia (традиционни коледни песни от Неа Висса) 2019
40. Традицията на Genitsaroi и Boules в Науса.
41. Популярната китара, използвана в музикалния жанр "laiko"
42. Ритуалът "Месоспоритиса" в Елефсина.
43. Традиционните практики за управление на водите в Ласити, Крит.
44. Лещата на Енглуви, Лефкада;
45. Ножът "порснайко" в Лефкада.
46. Традицията на Аргустария в Кастория.
47. Фестивалът на открито в Агия Агати, Айтолико.
48. Традицията за производство на сирене в Лимнос (melihloro/melipasto).
49. Традицията на риболова "stafnokari" в Айтолико.
50. Отглеждането на лозя в Неа Агиалос.
51. Танцът кикълс в района на Янина.
52. Отглеждането и обработката на тютюн в Македония и Тракия.
53. Празникът на Олимп, Карпатос.
54. Ритуалът Ai Giorgis в Ано Долиана, Аркадия.
55. Традицията на художественото грънчарство на семейство Kourtzis, Лесбос

Освен това досега Гърция е включила осем елемента на нематериалното културно наследство в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството, като Средиземноморската диета (заедно с Италия, Испания, Мароко, Португалия, Кипър и Хърватия) и традиционното отглеждане на мастика на остров Хиос.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

1. 5. ФОРМИ И НАЧИНИ КАК ДА ИЗУЧАВАМЕ И ПРОМОТИРАМЕ НКН ВЪВ ВСЯКА СТРАНА

ПАРТНЬОР

"В **Словенския** етнографски музей нематериалното културно наследство е включено в постоянни и извънредни изложби, както и в съпътстващите програми. Знанията за НКН се разпространяват чрез различни събития, семинари за деца и възрастни, както и чрез лекции и семинари. През 2011 г. Словенският етнографски музей става координатор за опазване на НКН и в тази си роля отговаря за подготовката на предложения за вписване в регистъра на нематериалното културно наследство. Във връзка с това те създават нов уебсайт на словенски (<http://www.nesnovnadediscina.si>) и английски език (<http://www.nesnovnadediscina.si/en>), който информира широката общественост за НКН в Словения и за дейността на координатора за неговото опазване. Визуалните записи за регистъра на нематериалното културно наследство в Словения започнаха да се правят от първия координатор за опазване на нематериалното културно наследство - Института по словенска етнология (ИСЕ) към Научноизследователския център на Словенската академия на науките и изкуствата."⁴

В **България** министърът на културата, в качеството си на основен държавен служител, натоварен с правомощията да провежда държавната политика в тази област, се подпомага от специален Национален експертен съвет по нематериално културно наследство към министъра на културата. В него влизат представители на академичната общност, на централни или местни държавни институции и членове на местни общности, признати за носители на НКН. Също така има няколко примера за успешно реализирани политики в България в съответствие с принципите на ЮНЕСКО в областта на висшето образование. Те са насочени към запазване и популяризиране на културното и историческото наследство на човечеството и най-вече към опазване на НКН. Една от най-ефективните политики в тази област се изразява в създаването на специализирани катедри (департаменти) в рамките на академичните институции. Друг важен фактор за развитието на процесите, свързани с опазването и популяризирането на НКН на територията на България, е широката мрежа от музеи, сред които се открояват специализираните етнографски музеи.

Не на последно място по важност трябва да споменем и още една уникална за страната българска институция - читалището. Този прототип на самоорганизираното гражданско общество има вече 160-годишна история зад гърба си. Днес читалищата са автономни, самоуправляващи се културно-просветни сдружения, които изпълняват и културно-просветни функции, възложени им от българската държава.

В съответствие с Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство всяка държава - страна по конвенцията, изготвя и актуализира своя списък на нематериалното културно наследство на своята територия за целите на идентификацията, в съответствие със ситуацията в страната. В **Турция** има два вида описи:

- Национален опис на живите човешки съкровища (YiH)
- Национална инвентаризация на нематериалното културно наследство

⁴ Jerin et al. (2014). *Промотиране на нематериалното културно наследство*.

https://www.etno-muzej.si/files/unesco_obletnica_web_1.pdf

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

В съответствие с Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство Гърция създаде национален опис на НКН.

1. 6. РАЗНООБРАЗИЕТО НА НКН ВЪВ ВСЯКА СТРАНА

Единиците на нематериалното културно наследство на **Словения**, които до момента са вписани в Регистъра на нематериалното културно наследство, могат да бъдат класифицирани в следните категории: устна традиция и народна литература, обичаи и навици, икономически знания и умения, изпълнения, познания за природата и околната среда и др.

Според българския национален регистър НКН в **България** е разделена на 6 основни раздела: Традиционни обреди и празници, традиционно пеене и музициране, традиционни танци и детски игри, традиционни разкази, традиционни занаяти и традиционна медицина.

В **Турция** нематериалното културно наследство се проявява най-вече в следните области: Устните традиции и разкази (епоси, легенди, народни приказки, пословици, приказки, анекдоти и др.), сценичните изкуства (карагьоз, медда, куклен театър, народен театър и др.), социалните практики, ритуали и празници (годеж, сватба, раждане, Невруз и др. празници), знания и практики, свързани с природата и вселената (традиционна кухня, народна медицина, народен календар, народна метеорология и т.н.) и занаятчийски традиции (тъкачество, мъниста за зли очи, филигран, медни изделия, народна архитектура).

В **Гърция** те разделят НКН на следните раздели: Устна традиция и изрази, сценични изкуства, социални практики, ритуали и празници, знания и практики, свързани с природата и вселената, и занаятчийска традиция.

1. 7. КЛАСИЧЕСКИ И ИНОВАТИВНИ ФОРМИ НА ПРЕДСТАВЯНЕ И ПРОМОЦИЯ НА ЕЛЕМЕНТИТЕ НА НКН

Културното наследство в **Словения** днес се съхранява и представя по много различни начини. Един от класическите начини е да видите останките от културното наследство в музеите, да ги изучавате във факултетите и да участвате в лекции или международни изложби. Иновативните начини за представяне и популяризиране на НКН включват филми и аудиоматериали или илюстрации, театрални представления, които възраждат традициите от стари времена, и най-вече семинари, където всеки може да научи стари занаяти, да разбере и преживее минали творения и да започне да разбира значението на своите иновации, за да ги предаде нататък.

В България изследването и опазването на нематериалното културно наследство чрез използване на различни методи за публично оповестяване има своите традиции. Сред класическите такива са организирането на училищни клубове за изучаване на народни танци и народни инструменти - предимно за деца; организиране на краеведски клубове към училища и читалища, насочени към издирване, съхраняване, популяризиране и разпространение на автентичен местен фолклор и организиране и/или участие в местни, национални, международни фолклорни фестивали и карнавали.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

От друга страна, иновативните подходи включват разработване на проекти с тематична насоченост към популяризирането на българските НКН; свързване на традиционните форми на културни събития с културния туризъм; увеличаване на използването на социалните медии за популяризиране на местните традиции и обичаи и създаване на серия от различни видове мултимедийни продукти.

В **Турция** класическите форми на представяне и популяризиране на нематериалните културни елементи включват проучване, събиране на информация и включването ѝ в книги, представяне, разиграване и др. Университетите, заедно със свързаните с тях неправителствени организации и публични институции, провеждат изследвания на елементите на нематериалното културно наследство на място, общините, заедно с обществените организации, организират фестивали, изложби и церемонии, а публичните институции, в сътрудничество с неправителствени организации, създават музеи и организират изложби, за да могат да осигурят връзка между обществото и културата.

От друга страна, бяха разработени иновативни форми на представяне и популяризиране на нематериалните културни елементи. Една от тях е интегрирането на нематериалното културно наследство в образованието. В този контекст в началните училища към Министерството на националното образование в Турция се преподава едночасов избираем предмет, наречен "Народна култура". В телевизионните предавания на TRT, като изискване на общественото радиоразпръскване, се набляга повече на традиционната култура. Наред с предаванията за възрастни националният турски канал започна да излъчва и анимационни филми за културата на турското общество. Една от най-ефективните съвременни форми на популяризиране и представяне са и живите музеи, които предлагат интерактивно преживяване и интерпретации както на материалното, така и на нематериалното културно наследство на Турция.

Управлението на културното наследство в **Гърция** е област на обучение и изследвания на следдипломно и докторско ниво в университетите. Освен гръцката държава, в Гърция има и културни организации, които се занимават с изследвания, изучаване и опазване на нематериалното наследство както на местно, така и на национално ниво.

Показателно е, че създаденото през 1909 г. Гръцко дружество за фолклор, наред с други въпроси на популярната култура, се занимава и с въпроси на общинската и популярната литература и култура. Историческото и етноложкото дружество, основано през 1882 г., се занимава и с регистрирането и документирането на съвременната гръцка култура, както и с Музея на гръцкото народно изкуство в Атина. Лицейският клуб на гръцките жени е културна организация, но и институция, която изучава гръцките танци. Културната фондация на Групата на Банка Пиреос разполага с мрежа от музеи свързани с насърчаването и защитата на традиционните професии и отношенията между човека и околната среда. Гръцкото дружество за околна среда и култура има същата цел. Също така Фондацията за пелопонески фолклор има важна роля в събирането и изучаването на традиционни носии от цялата страна.

На местно ниво културни сдружения, групи от граждани, но също и отделни граждани, често без необходимата научна подготовка, но с любов и интерес към своето населено място, се занимават с опазването и разпространението на различни форми на нематериалната народна култура.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

2. НКН ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА МЛАДЕЖИТЕ

2. 1. ПРЕДАВАНЕТО НА НЕМАТЕРИАЛНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Нашето нематериално културно наследство (НКН) непрекъснато се пресъздава от своите носители и експертите твърдят, че няма две напълно идентични проявления на една и съща практика или израз. Елементите на НКН се развиват непрекъснато, от проява в проява и докато се предават от човек на човек и от поколение на поколение. Жизнеспособността на практиките, свързани с нематериалното наследство, зависи от непрекъснатото предаване на специалните знания и умения, които са от съществено значение за тяхното възплъщаване или олицетворяване.

Опазването на НКН означава да се гарантира неговата жизнеспособност сред днешните поколения и непрекъснатото му предаване на утрешните. Общностите и групите от практикуващи и други носители на традицията навсякъде по света са разработили свои собствени системи за предаване на знанията и уменията си, които най-често зависят - или, за съжаление, са зависели - от устната реч, а не от писмените текстове.

Заплахите за предаването на това живо наследство идват от такива фактори като социални и демографски промени, които намаляват контактите между поколенията, например от миграцията и урбанизацията, които често отдалечават хората от техните знаещи старейшини, от налагането на формални образователни системи, които обезценяват традиционните знания и умения, или от натрапчивите средства за масова информация. Отговорът на тези заплахи трябва да дойде от засегнатите общности и групи, подпомагани от местните организации, техните правителства и международната общност, представена в Общото събрание на държавите - страни по Конвенцията за опазване на НКН от 2003 г.

Усилията на ЮНЕСКО са насочени към подпомагане на държавите, които желаят да укрепят съществуващите системи за предаване на информация в рамките на общностите или да ги допълнят с програми за формално или неформално образование, които преподават умения и знания на други, обикновено по-млади членове на общността.⁵

2. 2. ЗНАЧЕНИЕТО НА НКН ЗА МЛАДИТЕ ПОКОЛЕНИЯ

Културата има силата да променя цели общества, да укрепва местните общности и да създава чувство за идентичност и принадлежност за хора от всички възрасти. Като вектор за развитие на младежта и гражданска активност културата играе съществена роля в насърчаването на устойчиво социално и икономическо развитие за бъдещите поколения. Младежта може да действа като мост между културите и да служи като ключов фактор за насърчаване на мира и межкултурното разбиране.⁶

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

⁵ ЮНЕСКО (n.d.). *Предаване*. <https://ich.unesco.org/en/transmission-00078>

⁶ Младежта на ООН (n.d.). *Култура и развитие на младежта*.
<https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-cultureasavector.pdf>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

В съответствие с текста на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство нематериалното културно наследство (НКН) означава практики, представи, изрази, знания, умения, както и инструменти, предмети, артефакти и културни пространства, свързани с тях, които общностите, групите, а в някои случаи и отделните хора признават като част от своето културно наследство. НКН е живият носител, живият образец и живата памет на националните културни символи и естетически навици. То продължава и се развива около производството и живота на хората и представлява непрекъсната културна верига.

Въпреки това, с развитието на съвременната икономика, ускоряването на урбанизацията и трансформацията на производствените модели и начина на живот, НКН, създадени в дългия процес на човешката история, понастоящем са изправени пред все по-сериозна криза, като много НКН губят своето пространство за развитие, а по-младите поколения вече не се интересуват от предаването на НКН, което вече е довело до изчезването на някои НКН и застрашава други. След смъртта на старите търговци, старите занаяти също ще загинат, тъй като няма наследници, а традиционните умения и знания рано или късно ще изчезнат. Съответните изследвания показват, че всяка минута се губи по една културна реликва и изчезва по един вид народно изкуство. За щастие, завещанието и устойчивото развитие на НКН привлякоха вниманието на много сродни организации, местни правителства и международни общности, представени в Общото събрание на държавите - страни по Конвенцията за опазване на НКН от 2003 г.⁷

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

⁷ Alivizatos-Barakou et al. (2019). *Нематериалното културно наследство и Новите технологии: Предизвикателства и възможности за културно опазване и развитие*
<https://hal.archives-ouvertes.fr/hal02194801/file/IntangibleCulturalHeritageandNewTechnologies.pdf>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

2. 3. НАСТОЯЩА СИТУАЦИЯ НА ДНЕШНАТА МЛАДЕЖ И НЕЙНАТА АКТИВНА РОЛЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА НКН

Младешката представлява 18% от населението на света. Представляващи значителна част от общността, младите хора:

- Могат да допринасят за местното развитие и просперитет;
- Може да бъде мост между културите и между традицията и модерността.
- Имат интерес, енергия и страст да се занимават с въпроси и проблеми, като например управление на наследството, устойчив туризъм, местно развитие и участие на общността.
- имат афинитет към информационните и комуникационните технологии за работа в мрежа и преодоляване на географските граници.
- са в състояние да действат като мощни двигатели на положителна социална промяна, която ще доведе до по-голямо икономическо и социално благосъстояние в перспективата на устойчивото развитие за идните поколения. В същото време младите жени и мъже са особено засегнати от предизвикателствата на развитието на всички равнища, като често се сблъскват с непропорционално високи нива на безработица, недостатъчен достъп до образование и професионално обучение, нетолерантност и изключване и др. Това е още по-важно в градовете, където засилената урбанизация допълнително подчертава тези предизвикателства за младите хора.

Акценти:

- От първия Младешки форум за световното наследство през 1995 г. в Берген, Норвегия, досега са проведени над 30 младешки форума по целия свят.
- От 2008 г. насам са стартирали повече от 40 нови доброволчески проекта за световното наследство. В момента има 55 проекта в 53 обекта на световното наследство във всички 5 континента, планирани да се проведат през 2013 г.
- Възможностите за наставничество и межкултурен диалог в творческите индустрии укрепиха професионалното и творческото развитие на младите хора по целия свят Програма за партньорство ЮНЕСКО-Руби; Програма "Пътуване за изучаване на изкуствата и занаятите"; Програма на ЮНЕСКО "Стипендии за творци от Ашберг").
Предаването на ценностите на културното наследство на младите хора благоприятства межкултурното разбирателство, зачитането на културното многообразие и спомага за създаването на среда, благоприятстваща културата на мира

2.4. НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ И /ИЛИ ГЛЕДНА ТОЧКА НА МЛАДЕЖТА ВЪВ ВСЯКА СТРАНА ПАРТНЬОР

Темата за отношението на младите хора към усилията на държавните институции и неформалните сдружения за опазване и съхраняване на културните ценности, наследени от поколенията, почти не е изследвана. В педагогическата литература се обръща внимание преди всичко на методите, средствата и формите за изграждане на отношение към историята,

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

традициите, фолклора и езика, но много рядко се изследват резултатите от тяхното прилагане. За съжаление, статистически данни за вече извършените анализи не бяха налични във всички страни, затова в някои страни нашето изследване беше подпомогнато от въпросник, предназначен да разбере по-добре гледната точка на нашите младежи по отношение на НКН.

Социалното и икономическото положение на съвременните млади хора в България е повлияно от последиците от настоящата икономическа ситуация в Европа и в света като цяло. Политическата нестабилност в България през последната година също е важен елемент от социалния контекст, в който днешните млади хора правят своя житейски избор.

Общественият дебат за младежта и младежката политика в България, както и в повечето европейски страни, е доминиран от проблемите на младежката безработица и качеството на образованието. Те присъстват и в стратегията на Европейския съюз за младежта "Европа 2020", и в Националната стратегия за младежта (2012-2020 г.). Националната стратегия, разработена след приемането на Закона за младежта през 2012 г., определя основните задачи на младежката политика: създаване на благоприятни условия за училищно и университетско образование; неформално образование, професионална, социална и личностна реализация на младите хора; участието им в обществения и икономическия живот и в управлението на местно, регионално и национално равнище, както и за завръщането в България на тези, които учат в чужбина (ММС: 2012).

Младите хора във възрастовата група 15-29 години представляват малко над 14% от населението на България през 2020 г. (Таблица 2.1). При това официалните статистически данни за целия период от началото на прехода показват тенденция към намаляване на относителната демографска тежест на младото поколение. Националният статистически институт на България прогнозира, че тази тенденция ще се запази поне до 2024 г., като се очаква тя да засегне най-вече възрастовите групи 20-24 и 25-29 години.

Таблица 2.1 Население на възраст между 15-29 г към 31 декември 2020 ⁸

Население	Общо	Мъже	Жени
Бщо за България	6 916 548	3 349 715	3 566 833
15-19	314 238	161 910	152 328
20-24	306 421	157 465	148 956
25-29	364 385	187 174	177 211
Общо младежи	985 044	506 549	478 495

Демографските проблеми на българското общество се дължат на проблемите на младите хора в процеса на социална интеграция и най-вече на уязвимото положение на младите хора на пазара на труда. Ако на 15-годишна възраст почти всички млади хора все още учат, то с напредването на възрастта всички трябва да са заети. Как и с какви темпове обаче се осъществява този преход, зависи от националните образователни системи, професионалното обучение и заетостта (Евростат, 2018 г.). Освен това преходът от училище към работа не е праволинеен и еднопосочен, а много млади хора извършват и обратния преход - от пазара на труда обратно към образователната система.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

През 2019 г. екип от експерти от Софийския университет "Свети Климент Охридски" проведе проучване, чиято цел беше да установи доколко младите хора познават културното наследство; има ли смисъл то да бъде опазвано и съхранено; какви видове културно наследство познават, кой е отговорен за опазването и съхранението на културното наследство, каква е ролята на всеки гражданин в опазването му, как младите хора виждат своята роля в това отношение. На въпроса "Какви видове културно наследство познавате?" 12% от анкетираните отговарят "материално и нематериално", 69% не отговарят, а останалите изброяват "архитектурно и археологическо", "литературно и историческо", "културно-историческо", "историческо и фолклорно", "народни песни, народни обичаи и народни танци".

⁸ Национален статистически институт - България (n.d.). <http://www.nsi.bg/>

Получените отговори водят до заключението, че младите хора се нуждаят от по-специализирана информация за същността и проявите на културно-историческото наследство. Красноречиво доказателство за това е липсата на "природни забележителности" в техните определения - например въпреки актуалните екологични проблеми в национален и световен мащаб и съпътстващите ги информационни и благотворителни кампании. Същата констатация е направена и от резултатите на други проучвания, което може да подсказва нещо, което е общо за повечето части на Европа.

Проучването в **България** също показва положително отношение на младите хора към нематериалното културно наследство. Те отчитат необходимостта и опазването на нашите занаяти, традиции и фолклор с аргументи като: "те са уникални", "защото разказват истинската ни история", "съхраняват ценностите и знанията на миналите поколения". Някои респонденти изразяват загриженост, че "занаятите изчезват", "традициите се губят", "не знаем много народни песни" и т.н. Можем да отбележим, че младите хора не са безразлични към опазването и предаването на културното наследство. Доказателство за това откриваме в отговорите на въпроса "Необходимо ли е културно наследство? За кого?" Всички респонденти отговарят единодушно с: "да", и добавят: "за нас, като нация", "за хората", "за икономиката", "за всеки българин", "без него ще загубим идентичността си и ще изчезнем като нация". Става ясно, че НКН играе важна роля в националната идентификация на българите.

Резултатите от българското проучване водят до заключението, че нагласите на младите хора към опазването и съхраняването на националното културно наследство са предимно положителни. Тези благоприятни нагласи предстои да бъдат оползотворени чрез публично достъпни и всеобхватни информационни и образователни кампании в училищата, средствата за масова информация и социалните мрежи, както и чрез оптимизиране на възможностите за практическо участие на младите хора в съответните формални и неформални организации, занимаващи се с опазването и съхраняването на НКН.

Подобни заключения могат да се направят и от резултатите от проучване, проведено в **Словения**. Когато респондентите са били попитани кои части от тяхната физическа и социална среда разпознават като НКН, на въпроса са отговорили както с абстрактни термини, като "традиции", "фестивали", "фолклор", така и с конкретни примери, като "Kurentovanje", "Jurjevanje" или "Idrija bobbin lace". Традициите се свързват предимно с храната, а също и с навиците и части от начина на живот, които са проявявали възрастните хора на респондентите, но ще са необходими

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

допълнителен контекст и конкретни примери, за да се прецени дали тези традиции могат да бъдат класифицирани като навици, семейни традиции или опити на възрастните хора да се приспособят към обстоятелствата на физическата и социалната среда, или могат да се считат за част от културното наследство. Същото важи и за историите и разказите, които респондентите са чували от своите възрастни хора (например дали историите означават народни или приказки, или случки от личния живот на възрастните хора). Като се има предвид, че голямото мнозинство от останалите имат неточно, непълно и ограничено разбиране за НКН или културното наследство като цяло (разглеждат НКН като статично, застинало във времето), неяснотата на термина истории или обичаи може да подсказва, че разбирането им за културно наследство включва исторически събития, преживени от техните предци, и че разбирането за култура вероятно също е неточно и ограничено.

НКН се признава или свързва предимно с предаването на фолклора и народните песни от поколение на поколение, като само в някои случаи се споменават традициите, социалните практики, празничните събития и занаятите. Проучването в Турция доведе до много сходно наблюдение, при което други форми на предаване не бяха включени толкова често. Разликата в асоциациите може да се обясни с различното количество внимание, което се отделя на всеки аспект на културното наследство в образователната система. Например часовете по литература биха могли да допринесат за тази разлика чрез честото и постоянно представяне на народната литература в контекста на НКН, докато на другите форми на НКН не се набляга в същата степен. Недостатъчното контекстуализиране на изкуството и литературата може да обясни и защо народната литература е призната за част от културното ни наследство, но други литературни произведения (които са допринесли за признаването и развитието на езика и културната ни идентичност) не са признати като такива.

От друга страна, **словенските** респонденти възприемат социалните медии, информатизацията и/или глобализацията като потенциална заплаха за пренасянето на НКН; като фактор, допринасящ за незаинтересоваността и апатията към културното наследство, и като фактор, допринасящ за задълбочаващия се разрыв между поколенията. Цифровизацията на НКН обаче също е предложена като решение на заплахата, като предложенията включват създаване на мултимедия, използвана за образователни или маркетингови цели, използване на социалните медии за реклама ("цифрово съдържание", "курсове, които преподават умения и изкуство" и "история") и цифровизация на НКН. Като цяло, последната констатация от словенското проучване е, че малко (2/16) респонденти са посещавали културология или подобни курсове като част от висшето си образование, което би обяснило по-високия личен интерес към темата за културното наследство и/или културата, както и информираността по дадената тема в сравнение с останалите респонденти.

В турско проучване на въпроса дали анкетираните са запознати с термина ІСН, половината от тях твърдят, че са запознати, и дават точни отговори за това какво включва терминът. Що се отнася до другата половина, мнозинството от тях не са се сблъскали с термина преди, а малцинството е дало отговори, които показват слабо разбиране.

Що се отнася до въпроса за значението на НКН за респондентите и техните семейства, почти половината от тях смятат, че НКН е важна. За да съпоставим този резултат с данните от анкетираните словенци; процентът на респондентите, които са отговорили "важна", е 62,5 %.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Приблизително една трета от турските респонденти смятат, че НКН не е нито важна, нито маловажна, а останалите са я сметнали за много важна за тях и техните семейства.

За разлика от **словенските** респонденти, където мнозинството изрази мнение, че цифровизацията може да има положително въздействие върху предаването на НКН, мнозинството респонденти от **Турция** смятат, че цифровизацията може да има отрицателно въздействие. Според, бихме могли да заключим, че младите хора имат познания за елементите на НКН, но нямат достатъчно предложения и идеи за трансфера на нематериалното културно наследство.

Гърците предоставиха допълнителна информация за младото поколение и неговите интереси и представиха потенциално важен фактор за промените в информираността и нагласите към НКН, а именно, че свободното време на младите хора в Гърция непрекъснато намалява. По данни на Гръцката статистическа служба през периода 2013-2014 г. свободното време на младежите до 19 години е било 25 % от двадесет и четири часовия период, докато на възраст 20-24 години то е 32 %. Разпределението на времето също се счита за важно, тъй като 21,8% от свободното време се прекарва в гледане на телевизия, а 19,1% - в интернет. Това време обаче има нарастващи тенденции. В този контекст е важно проучването на Евростат, според което годишното участие на младите хора на възраст 16-24 години е намаляло от 83,9% през 2009 г. на 78% през 2015 г., докато в други европейски държави се наблюдава увеличение⁹

⁹ Kakampoura et al. (2019). *Σύγχρονες τάσεις στην παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος για παιδιά και νέους στην Ελλάδα στην εποχή της οικονομικής κρίσης*. p. 5

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2.5 НАЙ-ЕФЕКТИВНИТЕ МЕТОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ЗНАНИЯ СРЕД МЛАДИТЕ ХОРА

Инвестирането в местни културни ресурси, включително материално и нематериално наследство, включително традиционни знания и умения, както и в музика, танци, театър и фестивали, може да развие устойчиви творчески икономии, да открие възможности за младите хора и да спомогне за укрепване на идентичността и социалното сближаване. Ето защо насърчаването на творчеството за и сред младите хора и използването на творческия потенциал и енергия на младите хора трябва да бъде приоритет при намирането на творчески решения на днешните предизвикателства. Понастоящем младите хора по света все повече участват в опазването и популяризирането на наследството, като признават, че то не принадлежи само на миналото, но е и част от тяхната идентичност. Предаването на ценностите на наследството на младите хора благоприятства межкултурното разбирателство, зачитането на културното многообразие и спомага за създаването на среда, благоприятстваща културата на мира - принципи, които са в основата на мисията на ООН. Инициативите, свързани с културното наследство, ясно показват, че културата е незаменим двигател и фактор за устойчиво развитие. Културното наследство е свидетелство за миналото и настоящето, както и връзка между тях.

Образователната програма на ЮНЕСКО за световното наследство се стреми да даде на младите хора възможност да учат и да се развиват, като придобиват знания за защитата, опазването и популяризирането на световното наследство. Движещата сила на програмата е включването на младежите като основен сегмент от общността, отчитането на културните измерения, насърчаването им да станат мислители и участници в развитието. Програмата е създавала много различни проекти и дейности, като например младежки форуми, курсове за обучение за развиване на умения, образователни семинари и работни срещи, Програмата за доброволци в областта на световното наследство и основният ѝ инструмент - "Световното наследство в ръцете на младите" (WHYH) - образователен комплект за учители, който съществува в 37 версии на национални езици и е достигнал до най-малко 1 милион млади ученици/студенти.¹⁰

ООН инвестира в творческата енергия на младите хора, като се ангажира с множество инициативи за изграждане на капацитет, разработване на политики, повишаване на осведомеността и управление. Данните за теоретично най-ефективните методи за придобиване на знания сред младежите от отделните държави са събрани в специална таблица:

Таблица 2.2 Методи за придобиване на знания от всяка страна

ДЪРЖАВА	НАЙ-ЕФЕКТИВНИТЕ МЕТОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ЗНАНИЯ СРЕД МЛАДЕЖИТЕ	ОПИСАНИЕ
Словения	Методът: Учене на занаяти и пекарство/кулинария; чрез семинари, посветени на тези умения, както и на историята и културата, които стоят зад тях.	Пример за това е Butik Bibi - организация, която, наред с други дейности, организира семинари. ¹¹ Придобиването на кулинарни или занаятчийски умения

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

		<p>позволява на обучаващите се да носят тези умения със себе си, което води до предаване на тези умения и техния исторически произход.</p> <p>Прекият опит и използването на множество сетива също помагат на учащите да учат по-бързо и спомагат за запаметяването. Участието може да осигури и финансова подкрепа за живи човешки съкровища.</p>
Словения	Методът: Уроци по музика в началните училища; могат да включват народни песни и да предоставят исторически и културен контекст	Ученето и пеенето на песни може да се разглежда като ангажираща дейност, която свързва децата с фолклора, тяхната култура и минало и може да им помогне да формират признателност към културното наследство.
Словения	Методът: часове по литература в началните и средните училища; чрез включване на фолклор и друга народна литература, снабдена с исторически и културен контекст	Изучаването на фолклорната литература може да предостави на учениците знания, които да допринесат за по-нататъшното предаване на НКН. Часовете по литература могат също така да поставят народната литература в исторически контекст и да осигурят по-добро чувство за принадлежност, както и да подобрят разбирането на културата на по-местно равнище.
България	Методът: Проучване и представяне на традиционни знания и фолклор, ръководени от организации, които имат за цел да опазват културното наследство, като например "Български читалища".	Обществените културни центрове представляват най-голямата концентрация на публични организации, насочени към изучаване и представяне на традиционния фолклор и знания в България. Те се

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

		<p>превързат в естествен носител на традицията, за която освен семейната среда, осигуряват най-добрата среда за предаване от поколение на поколение.</p>
България	<p>Методът: Зелено пролетно/лятно училище за ученици</p>	<p>Зелените пролетни/летни училища за ученици се организират по време на ваканцията им, обикновено в селски райони, където учениците се обучават на различни стари техники за приготвяне на местна храна, традиционни фолклорни танци и песни.</p>
България	<p>The method: The National Festival of folklore in the town of Koprivshitsa: a system of practices for heritage presentation and transmission</p>	<p>The festival is the biggest of it's kind in Bulgaria. It is held once every 5 years and its development convincingly demonstrates its sustainability as a successful system of practices for the presentation, safeguarding and acquisition of the Bulgarian ICH.</p>
България	<p>Методът: Урок по музика в началните и средните училища: Курс "Фолклорна култура", в който се преподават традиционни предмети като материално и нематериално културно наследство</p>	<p>От 4-ти клас учениците се запознават с българския фолклор и се учат да пеят български народни песни.</p>
България	<p>Методът: Преподаване на традицията на килимарството в Чипровци (в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството от 2014 г.)</p>	<p>От ранна детска възраст момичетата растат около стан и гледат как тъкат техните баби и майки. По този начин те натрупват опита, необходим за продължаване на семейната и местната традиция с нейното постоянно пресъздаване на вековните шарки на чипровските килими. Заради красотата и</p>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

		майсторската работа тези килими са добре познати в България и в чужбина.
Турция	Методът: Проучване, компилиране и архивиране на НКН; извършва се от организации като Музея на НКН в Анкара. Фокус върху обучението на младите хора	Музеят НКН е музей, в който се провеждат изследвания, компилации и архивни проучвания, а елементите на устната култура се извеждат на преден план, като се изразяват чрез предмети.
Турция	Методът: Изследване на народната култура; прилага се от 2007 г., веднъж седмично в продължение на 3 години, като се започва от 6 клас на основното образование.	Учебната програма по народна култура, която включва предмети като културно наследство, помага на учениците да осъзнаят своята култура и нейните ценности и да добавят съвременни измерения към своята местност и националност.
Турция	Методът: Изследване на културното наследство и туризма; в учебни заведения, като например АÖФ (Факултет за отворено образование), двугодишен факултет за асоциирана степен.	Асоциирана магистърска програма "Културно наследство и туризъм"; Състои се от задължителни и избираеми курсове в области като туризъм, археология, история на изкуството, антропология, история на анадолските цивилизации, музеология, световни и турски музеи.
Гърция	Методът: Учене чрез обучение и практика	Студентите и учениците (учащите се като цяло) могат да учат чрез практика и изучаване и да придобиват опит и разбиране на културни събития, литература, история и/или занаяти.
Гърция	Методът: Мобилни приложения	Като средство, което може да има сравнително голям шанс да се хареса на младите хора и да привлече техния интерес, мобилните приложения биха могли да разпространяват информация по въпросите

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

		на културното наследство и да насърчават взаимодействието/участието на своите потребители.
Гърция	Методът: Виртуална реалност	Виртуалната реалност до известна степен има за цел да постигне пряк контакт с елементи от минали състояния на дадена култура и бионично преживяване в свършена цифрова среда. Илюзията за непосредственост, която се създава, води до по-добро разбиране на културното наследство.

¹⁰ Младежта на ООН (n.d.). *Култура и развитие на младежта*.

<https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-cultureasavector.pdf>

¹¹ Kump B. (n.d.). *Rokodelske in kulinarične delavnice Bele krajine*. <https://butikbibi.si/delavnice/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

2.6. ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА НОВИТЕ ПОКОЛЕНИЯ И НАВИЦИТЕ ЗА УЧЕНЕ НА ДНЕСНАТА МЛАДЕЖ

Формирането и създаването на идентичността на младежите е свързано с първични и вторични фактори като семейство, образование и работа, както и с настоящите социални, икономически, културни и политически условия. Съвременната културна среда и технологичното развитие засягат пряко младите хора, тъй като са пряко свързани с епохата на цифровата глобализация. Тези данни водят до формиране на идентичността на младите хора, начина на получаване на всякаква информация, връзката им с миналото, както и факта, че връзката им с културата не е еднородна, а зависи и от социални и идеологически фактори. 12

Връзката на младите хора с технологиите, постоянното използване на смартфони и електронни устройства, нарастващото значение на електронния контакт вместо живия живот водят до относително въздържане от културни събития. Вследствие на това се създава една "неохотна връзка", която може да се промени само когато посланието се предаде по правилния начин на получателя. В същото време обаче голям брой млади хора участват в културни дейности, като по този начин показват пътя за развитие и опазване на културата. Необходимостта от преосмисляне на многообразието и тенденцията да бъдем различни от следващото поколение, наречено младеж, става все по-популярна. През последните няколко години обществото на учителите в цяла Европа все по-често чува за "новото поколение" и "новите предизвикателства". В началото вниманието беше насочено към основните термини, определения и характеристики на това поколение. Понастоящем обаче стана ясно, че изследването на начина, по който новото поколение работи и споделя "добри практики", е от съществено значение и е необходимо.

Въз основа на опита в областта на образованието и преподаването може да се установи, че смяната на поколенията, широкото разпространение на ИКТ и бързото им развитие са неразделни процеси. Достатъчно е да се замислим за хартиената система за оценяване в училище, която изчезва в рамките на 9 години, и за появата на цифровата система за оценяване, която замени първата. Лесно може да се забележи също така, че мобилните телефони бяха заменени от смартфони сред учениците, които станаха част от тяхното ежедневие. Ясно е, че това изглежда е двупосочен механизъм на действие; в света на ИКТ младите хора променят познатото общество, а цифровият свят променя тях. Те усещат и преживяват времето, прекарват свободното си време по различен начин, имат различни представи за взаимоотношенията, контактите, разговорите и ученето.

Влиятелният социолог Карол Манхайм (1938 г.) пише: "Социалният феномен, описван с понятието поколение, всъщност е неавтентичната идентичност, формирана от свързани групи и вградена в социално-историческия процес." С други думи, сегашното поколение - според Манхайм - формира социална група, в която възрастта не ограничава човека член на групата, а се разпростира върху група от онези индивиди, които в пубертетната си възраст или в ранните етапи на зрелостта си задължително са се сблъскали с вече съществуващата култура и най-вероятно намерението за нейното трансформиране вече е било в съзнанието им (2007). Манхайм поставя понятието за поколение паралелно с понятието за класа, което означава, че човек се ражда в нея, не иска да я напусне, само ако статусът му се промени.

¹² NEMO (2015). *Ученето в музеите и младите хора*. https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/topics/Audience_Development/Museums_and_Young_People_NEMO_LEMWG_study_2015.pdf

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Ако разгледаме по-отблизо поколението Z, ще видим, че вече има няколко начина да се говори за него. Те са наричани с имена като "Post millenars", "Facebook generation", "Digital Natives", "Switchers", "Dotcom children", "Netgeneration", "iGeneration", "C -Connection - generation", "D - Digital - generation", "R Responsibility -generation". Това са днешните 14-25-годишни младежи.

Около 2000 г. първо Дон Тапскот (1998/2001 г.), а след това Марк Пренски (2001 г.) пишат за едно поколение, което е "родено в свят, пълен с информационно-комуникационни устройства, и поради това трябва да се изправим пред няколко промени по отношение на онлайн социализацията, обучението и навиците на живот на новото поколение" (Tóbi, 2013, с. 111). Тапскот, който дефинира термина, казва, че членовете на нет поколението разбират по-добре и използват широко "джджките". В своето изследване, публикувано през 2001 г., Пренски създава модела на дигиталните аборигени, дигиталните имигранти, в който говори за експлозивна промяна. "Всички наши ученици днес са "носители" на цифровия език на компютрите, видеоигрите и интернет".

Изследване, проведено в края на 2009 г. и началото на 2010 г. от Judit Hornyák и Péter Fehér (2011), по-скоро би препоръчало използването на термина „онлайн поколение“ вместо „нетно поколение“ и „дигитални местни жители“. Техните изследвания показват следните резултати: млади хора на възраст 10-25 години прекарват много време на компютър, използвайки предимно чат или посещавайки сайтове на социални мрежи. Нивото на ИКТ грамотност е ниско и се наблюдава формирането на собствен ИКТ език със специфична граматика, главно поради разширяването на онлайн комуникацията. Свойствата на поколението Z, събрани по време на проекта в Печ, наречен „Научна комуникация за поколението Z“ през 2013 г., са следните: Активните потребители на социални медии имат много контакти и основно живеят ежедневните си отношения чрез тези канали (личните срещи също са важно за тях обаче, поддържането на онлайн контакти има също толкова важна роля). Тяхното потребление на съдържание може да бъде лесно разпознато: те не харесват потреблението на висококачествена култура сред младите хора и обикновено предпочитат поп музика и филми. Те предпочитат съдържание, намерено в интернет, прекарват много време в сърфиране в интернет, гледане на видеоклипове в Youtube. Като цяло, техните потребителски характеристики са много различни от тези на членовете на поколението Y, смартфонът е символ на статус, въпреки че функционалната конотация също е много важна за тях (въз основа на задълбочени интервюта), „който не е непрекъснато свързан с група, често се отрязва“ (Tóbi, 2013).

Сега имаме работа с поколение, което е наводнено с YouTube, електронно обучение, уеб семинари, смарт табла и смартфони още от началното училище, което може да е довело до краткия период на внимание. Те винаги са имали незабавен достъп до информация, карти, филми, Netflix, Hulu, музика, пазаруване (Amazon Prime) и дори своите образователни материали (Rosen, 2010; Seemiller & Grace, 2016). „Според доклад на Barnes и Nobles 51% от поколението Z се учи чрез правене. Поколението Z изглежда е по-практическо от другите поколения и не се интересува от ученето чрез слушане. Докато около 51% от поколението Z учат и подобряват своите умения чрез практическо обучение, само 12% учат чрез слушане. (Източник: Barnes & Noble College). Поколението Z гледа на бомбардирането с информация, която трябва да се запаметява, като на загуба на време.¹³

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

¹³ Emese C. Z. (2016). *Поколението Z*.

https://www.researchgate.net/publication/307851870_The_Z_Generation

HOW DOES GEN Z LEARN?

4 начина, по които корпоративното обучение и развитие ще се адаптират към поколението Z:

o Направете всичко мобилно

o Уверете се, че вашата база знания включва видео с възможност за търсене

o Включете учене чрез преживяване

o Насърчавайте неформалното социално обучение ¹⁴

За да се оцени дигитализацията на образователния сектор в Турция и да се разберат възгледите на родителите за технологично подобрено образование, беше проведено проучване с ZENNA Research and Consultancy между 8 и 27 май 2019 г., в което бяха интервюирани общо 1366 души, използвайки метод CAWI.

Според резултатите от проучването 51% от участниците посочват, че идеалният ресурс за изучаване на дадена тема е курс/семинар/работилница. 39% от участниците посочват, че идеалният начин за учене са образователните симулации/игри. Младите хора на възраст 18-34 години се различават от другите възрастови групи по отношение на ученето чрез YouTube. ¹⁵

2.7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като се има предвид, че тези проучвания са проведени преди десет или повече години, можем да заключим, че днешните младежи, предвид напредъка на цифровите технологии, са дори по-ангажирани в дигиталния свят от тези, споменати в проучванията. За съжаление, въпреки че този свят предлага много предимства, той има и много отрицателни ефекти върху обществото. Това прави предаването на ИЧН на младите хора още по-важно, тъй като им предоставя отправна точка, която им помага да разпознаят, приемат и предадат собственото си културно наследство и да изградят своя собствена културна идентичност. Но в същото време трябва да сме наясно с факта, че поради различното си светоусещане, тези нови поколения се нуждаят от различни подходи за успешно предаване на ИЧН.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

¹⁴ Panopto (2020). *They're Coming: Rethinking Training And Development For Generation Z.*
<https://www.panopto.com/blog/rethinking-training-and-development-for-generation-z/>

¹⁵ Önemli S. (2019). *Öğrenmenin dijital evrimi.* <https://digitalage.com.tr/ogrenmenin-dijital-evrimi/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

3 ПРЕДАВАНЕТО НА НКН

Повишаването на осведомеността относно нематериалното културно наследство в нашата общност изглежда е необходимо, за да се идентифицират необходимите средства и инструменти за опазването му. Независимо дали прехвърлянето се извършва в рамките на семейството, от родител на дете, от учител на ученик като част от обред на посвещение или от учител на ученик във формална или неформална образователна среда, едно от изискванията е индивидът, който инициира прехвърлянето притежава необходимите умения и знания, а другият индивид да бъде възприемчив към техните опити за прехвърляне на НКН.¹⁴

Един пример за предаване на нкн би било родителите да учат децата си на техните традиции - като им предоставят знания, като например история за социални обичаи или определени практики, и чрез демонстриране или преподаване на умения, като форми на изкуство или занаяти, така че децата им да могат да продължат да практикуват тези традиции и вярвания на своите предци (Shabait, 2019). За да бъде предадено и запазването на НКН успешно, разпространението на информация и умения трябва да бъде придружено от интерес и/или положителни чувства, свързани с тяхното културно наследство, което може да бъде осигурено чрез обучение на децата да се гордеят със своите корени, особено ако знам много малко, „Когато традиционните форми на предаване са отслабени или прекъснати, самата жизнеспособност на ICH елемента често е застрашена. При такива обстоятелства формалното или неформалното образование може да бъде алтернатива и да допринесе за опазването и предаването на НКН.“

15

3.1 ЗАЩИТА И ОПАЗВАНЕ НА ICH В СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ

През последните десетилетия защитата и популяризирането на културното наследство (основно под формата на паметници, исторически места, артефакти и в последно време форми на културно изразяване) се превърна в централна тема на европейската и международната културна политика. От края на Втората световна война ЮНЕСКО е ключова организация в дефинирането на културното наследство и осигуряването на неговата защита чрез приемането на поредица от конвенции, финансови и административни мерки. Паралелно с работата на ЮНЕСКО, правителствени и неправителствени организации, професионални асоциации и академични институции в цяла Европа се занимават с документиране и предоставяне на достъп до различни форми на културно наследство (вариращи от археологически обекти и природни паркове до музейни колекции и народни традиции). В този процес бяха разработени значителни ресурси, занимаващи се с документирането и популяризирането на културното наследство чрез различни технологии. Няма никакво съмнение, че цифровите технологии са революционизирали научния и публичния достъп до културното наследство.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

¹⁴ UNESCO (n.d.). *Basic Challenges of Sustaining Intangible Cultural Heritage: Safeguarding ICH*.
<https://ich.unesco.org/doc/src/05770-EN.ppt>

¹⁵ Ministry of Information Eritrea (2019). *The Significance of Cultural Heritage*.
<https://shabait.com/2019/10/02/the-significance-of-cultural-heritage/>

След приемането на Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното наследство през 2003 г., защитата на културните традиции придобива важно място на международно ниво. Един от ключовите аргументи в тази област е, че нематериалното наследство на човечеството е застрашено от процесите на глобализация. Съвременните технологии и масовата култура често се разглеждат като заплаха за оцеляването на традиционните изрази. Съгласно Конвенцията националните правителства, културните организации и практикуващите общности са задължени да предадат тези уязвими форми на културно изразяване на следващите поколения. Дейностите по защита варират в зависимост от местния и националния контекст. Интересното е, че въпреки че съвременните технологии често се идентифицират като заплаха за традиционните изрази, именно тези технологични иновации често играят ключова роля в запазването и разпространението на НКН.¹⁶

3.2 СЪВРЕМЕННО ОБУЧЕНИЕ , СВЪРЗАНО С НКН

Най-важната задача на завещанието и устойчивото развитие на НКН е образованието, както е отразено в политиките на много страни и организации. Например както в основните тематични области на ЮНЕСКО, така и в текстовете на конвенциите има специален акцент върху ИСН образованието. По отношение на НКН образованието много учени са провели задълбочени изследвания. Например, чрез методите на наблюдение, интервю и анализ на литературата, някои от тях заключиха, че НКН образованието трябва да се комбинира с текущата ситуация и социалната среда и да се свърже с нуждите на ежедневния живот и че успешната ИСН образователна мрежа не може да съществува без съвместните усилия на индустрията, правителството, училищата, музеите и изследователските институции. Някои от тях също подчертаха значението на НКН образованието за деца в предучилищна възраст и необходимостта от защита на НКН и разпространение на неговата стойност за устойчиво развитие и твърдяха, че дигиталното разказване на истории е добър образователен инструмент, който може да предложи много ползи на ученици и учители. Не трябва да пренебрегваме значението на мястото и НКН музеите в НКН образованието и да насърчаваме включването на НКН в музейната среда. Интегрирането на учителите в целевите групи за защита на НКН изграждането на капацитет може да помогне за подобряване на ефективността на формалното образование за защита на НКН. В допълнение, много учени също обсъдиха голямото значение на информационните технологии за изучаването и завещаването на НКН чрез конкретни случаи.

3.3 ПРЕДАВАНЕ НА ИКН

Предаването или трансферът е, когато практикуващи и други културни носители предават практики, умения, знания и идеи на следващите поколения по формален или неформален начин. Предаването на ИСН означава също съобщаване на значението, историята и свързаните с тях ценности на съответния културен израз.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

¹⁶ Alivizatou-Barakou et al. (2019). *Нематериално културно наследство и нови технологии: Предизвикателства и възможности за опазване и развитие на културата.*
<https://hal.archives-ouvertes.fr/hal02194801/file/IntangibleCulturalHeritageandNewTechnologies.pdf>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Предаването между поколенията е отличителна черта на ИЧН и най-добрата гаранция за неговата жизнеспособност. Тя е неразривно свързана с практиката на даден елемент и с правилното му място в общността и може да се осъществи в рамките на семейството, от родител на дете, от учител на ученик като част от обред на посвещение или от учител на ученик във формален или не-официална образователна среда.

Когато традиционните форми на предаване са отслабени или прекъснати, самата жизнеспособност на ИЧН елемента често е застрашена. При такива обстоятелства формалното или неформалното образование може да бъде алтернатива и да допринесе за опазването и предаването на ИЧН. С нарастващия просперитет на глобалната икономика защитата и устойчивото развитие на нематериалното културно наследство (НКН) се сблъскват с много проблеми, сред които трябва да се обърне внимание на трудността при предаването на НКУ, особено на традиционните занаяти, от майстори на чираци.

Въпреки че много проучвания са изследвали ИЧН образованието, има малко изследвания за изучаването на предаването на ИЧН от майстори към чираци и неговите механизми за стимулиране. В дългосрочен план този вид пренос също е икономическа дейност, което означава, че трябва както да бъде полезен, така и да покрива собствените си разходи, т.е. да се подчинява на основните икономически правила. За да се насърчи наследяването и устойчивото развитие на ИЧН, е необходимо да се проучат механизмите за стимулиране и изборът на стратегия за предаване на ИЧН от гледна точка на икономиката, което е основната отправна точка и основна цел на това изследване.¹⁷

3.4 ЛОГИЧЕСКА СТРУКТУРА НА ПРЕДАВАНЕТО НА НКН

Трансферът на знания е основата за наследяването и устойчивото развитие на човешката цивилизация и ИЧН не може да се предава от поколение на поколение без трансфер на знания. Много учени са предложили определение за трансфер на знания. Според Гилбърт и Корди Хейс трансферът на знания е динамичен процес на непрекъснато учене, който може да бъде завършен само когато получателите на знания асимилират знанията в собствените си знания. Гаравели и др. счита го за комуникационен процес, състоящ се от кодиране и декодиране. В процеса на трансфер на знания, получателите на знания търсят изпращачи на знания чрез различни канали и изпращат заявки за трансфер на знания до подателите на знания; изпращачите на знания решават дали да прехвърлят знания според собствените си нужди и външни стимули. Дейвънпорт и Прусак вярват, че реципрочността, репутацията и интересът отговарят на нуждите на подателите на знания от различни гледни точки и са основната мотивация за трансфер на знания. Osterloh и Frey, от друга страна, смятат, че и изпращачите на знания, и получателите на знания изразходват своето време, енергия и богатство за трансфер на знания, така че и двете страни на трансфера на знания трябва да бъдат насърчавани.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

¹⁷ UNESCO (n.d.). *Basic Challenges of Sustaining Intangible Cultural Heritage: Safeguarding ICH.*
<https://ich.unesco.org/doc/src/05770-EN.ppt>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

3.4.1 СТРУКТУРАТА НА ЗНАНИЯТА ЗА НКН

НКН знанието може да бъде разделено на явно и мълчаливо знание. Експлицитните знания могат да бъдат изразени на формални и систематични езици и споделени под формата на данни, научни формули, спецификации, ръководства и т.н., и могат да бъдат относително лесни за обработка, прехвърляне и съхраняване; за разлика от това, мълчаливото знание е практически умения, най-добри практики, специално ноу-хау, евристика, интуиция и т.н. и е лично по произход и контекст и специфично за работата, и по този начин е трудно да се формализира и кодифицира, да се улови, както и за комуникация и споделяне, и лошо документиран, но силно оперативен в съзнанието на притежателя.

Негласният трансфер на знания играе важна роля в процеса на предаване на НКН и има значително въздействие върху устойчивото развитие на НКН, което е обсъждано от много учени. Някои от тях обсъдиха икономическата устойчивост на традиционните занаяти и трансфера на умения между поколенията и установиха, че традиционните занаяти, като форма на мълчаливо знание, не е лесно да бъдат обяснени и предадени устно. Други смятат, че е трудно да се изрази напълно истинското съдържание на НКН знанието, тъй като това е дългосрочно натрупан опит. Дори беше посочено, че НКН е вид мълчаливо знание до голяма степен и е преплетено с неговия културен и исторически произход и реализация. Обучението по НКН се реализира чрез устна или оперативна комуникация лице в лице между майстори и чираци, чийто успех или неуспех зависи в голяма степен от мълчаливото предаване на знания.

3.5 КЛЮЧОВИ УМЕНИЯ И ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ НА ПРЕДАВАНЕТО НА НКН

По отношение на ключовите влияещи фактори на трансфера на знания е добре известно, че те включват капацитета за разпространение на изпращачите, капацитета за усвояване на получателите и средата за трансфер на знания. Средата за трансфер на знания е всеобхватен фактор, включващ социалния контекст, мащаба на съответния персонал, характеристики на знанието, култура, доверие, риск и т.н. Като се има предвид, че трансферът на знания по НКН от майстори към чираци е дейност за социален обмен, икономическите фактори като необходимите разходи, спечелената полза и понесените санкции също трябва да се разглеждат като ключови фактори за влияние върху трансфера на знания по НКН.¹⁸

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

¹⁸ Sun et al. (2021). *Изследване на механизъм за стимулиране и избор на стратегия за предаване на нематериалното културно наследство от магистри към чираци.* <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/9/5245>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

4 НЕОБХОДИМИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ И ВЪЗМОЖНИ НУЖДИ ЗА ТРАНСФЕР НА КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

В днешната ера на 4-та индустриална революция и дигиталната трансформация, уменията за културно наследство са ключов фактор за успех за тези, които са активни в областта. Тоест за тези, които участват в области като управление, експлоатация, интерпретация и популяризиране на културното наследство, както и организирането на културни дейности. Трябва да се отбележи обаче, че развитието на уменията на индивидите, особено по културни въпроси като тук, зависи от много фактори, като икономически, социални, политически и демографски условия.

По отношение на културата, необходимите умения са свързани с много аспекти и теми на културното наследство, като комуникация, работа в мрежа, възприемане, иновации, цифрова грамотност, административни и финансови умения, гъвкавост в планирането на населението и стратегията. Важно е да се отбележат дигиталните умения, тъй като те са от съществено значение в ерата на 4-та индустриална революция. Също така способността за разбиране и създаване на структурно интегриран екип, както и способността за управление на кризи.

Според ЮНЕСКО компетенциите в крайна сметка се намират в отделните практикуващи, което прави повечето от оценяваните техники релевантни предимно за индивидите. От друга страна, агрегираните компетенции на персонала и филиалите на организацията са важен компонент при определяне на способността на организацията като цяло да изпълнява ефективно различните си функции.

Рамката на компетентностите представя различен подход от други инициативи за изграждане на капацитет в сектора на културното наследство. Може да се използва като насока за мениджъри на обекти, организации за наследство и други практики за оценка на техните умения и като начин за идентифициране на пропуски в представянето. Освен от работници в този сектор, инструментът може да се прилага и от физически лица, включително студенти, професионалисти и лица, вземащи решения. Съдържанието, което е от значение за трансфера на културно наследство, се върти главно около опазването на традиционните знания и образованието в областта на наследството. Два от следващите параграфи описват основното ниво на основните компетентности, свързани с разглежданата тема.

Общност, права и знания (CRK) - Осигуряване на реализацията на правата на местните общности и интегриране на традиционните знания в процесите и действията за опазване. От работника ще се изисква да се ангажира с местните общности по уважителен начин, с очакване да оцени стойността на процеса на участие във вземането на решения; се придържат към принципите на етичните практики и кодексите за поведение при управление на културата и наследството на практика; адаптиране на практиката към различни културни ситуации чрез зачитане на културното многообразие.

Образование и тълкуване на наследството (HED) - Гарантиране, че местните заинтересовани страни, посетителите, лицата, вземащи решения и широката общественост са наясно с обектите на наследството, тяхната цел и ценности и как се управляват и управляват. От работника ще се изисква да допринесе за предоставянето на образователни и интерпретационни програми, с

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

очакването да предостави основна информация за мерките за управление на наследството на местните общности и посетителите; предоставят основни интерпретативни/образователни презентации.¹⁹

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Освен основните компетенции, насоките включват управленски компетенции, като способност за ефективна комуникация с различни страни, и лични компетенции, като поддържане на положително отношение към ученето и личностно развитие, или подкрепа и насърчаване на индивиди. Тези умения сами по себе си не са обвързани с прехвърлянето към културното наследство, но могат да допринесат за степента на успех, количеството и качеството на прехвърлянето, тъй като начинът на представяне на ИСН може да определи дали индивидите, изложени на нови знания или умения, ще бъдат възприемчиви.

Когато става въпрос за управленски позиции и администрация, един културен мениджър, например, би изисквал да има гъвкавост и разбиране на повишена интелигентност, антропоцентрично управление и управленски умения във връзка с управлението, производството и защитата на културния фонд в епохата на цифровите технологии и комуникационна глобализация.²⁰

Докато уменията по-горе са много по-важни за хората на по-високи позиции, те не се отнасят само до администрацията и професионалистите в културното наследство, а преминават през всеки участник в него, на каквато и позиция да е той. И накрая, потенциалните потребности са свързани със средата, в която се развива културната дейност или проява на културното наследство.

Учебните навици на младите хора представляват ключовия фактор при трансфера на културно наследство. Поради тази причина новото поколение, родено в технологиите, също е пристрастено към скоростта на достъп до информация. Тъй като са свикнали да получават много бърз достъп до информация, те също са запознати с бързия живот. Следователно те могат да се отегчат много бързо, не е лесно да ги забавлявате. Съдържанието трябва да бъде създадено според навиците за учене на младите хора и трябва да се използват нови начини за учене. Хората трябва да преминават през съзнателно и систематично образование, започвайки от началните училищни години, за да не бъдат сами в тълпите, да защитят и развият своята национална култура и да я предадат на бъдещите поколения.

Нематериалното културно наследство трябва да бъде в контакт с обществото, трябва постоянно да се възпроизвежда и предава от поколение на поколение. Събирането и записването на информация за нематериалното културно наследство може да подкрепи общностите или те могат да предават информация за нематериалното културно наследство чрез по-формални средства, като образование в училища, колежи и университети. Популяризирането на информация за нематериалното културно наследство чрез медиите е друг метод за подкрепа на консервацията. Всяка защитна мярка трябва да бъде разработена и приложена с участието и съгласието на съответната общност. Дори в някои случаи обществената намеса в опазването на наследството на общността може да е нежелателна, тъй като може да изкриви стойността на наследството за общността. Освен това предпазните мерки трябва винаги да зачитат традиционните практики, които управляват достъпа до специфични аспекти на наследството.²¹

¹⁹ UNESCO (2021). *Competence Framework for Cultural Heritage Management: A User Guide to Essential Skills and Knowledge for Heritage Practitioners*.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

<https://bangkok.unesco.org/content/competence-framework-cultural-heritage-management-user-guide-essential-skills-and-knowledge>

²⁰ Gantzias G. (2020). Πολιτιστική πολιτική, Χορηγία και εταιρική κοινωνική ευθύνη, Athens (2nd edition). Athens: Unknown publishing.

²¹ UNESCO TURKISH NATIONAL COMMISSION, Комитет по специализация на нематериалното културно наследство, доклади на комитета.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Технологиите и науката предлагат прозрението и инструментите за насърчаване на консервацията, реставрацията и реконструкцията на наследството. Бързото развитие на науката и технологиите изисква непрекъснат диалог за изследване и споделяне на нови възможности за прилагане на нови техники за опазване и защита. Дигиталните разработки са пример за това как технологичните разработки бързо нахлуват в работата на персонала, занимаващ се с наследството. Въпреки че наследството не се свързва само с образованието и ученето, но и с свободното време, дейността, удоволствието и т.н., образованието и обучението, както и интерпретацията често се споменават като приоритети за развитието на сектора на наследството. Мултидисциплинарното обучение е необходимо, за да помогне на персонала да погледне отвъд границите на собствените си дисциплини, за да потърси синергия с други дисциплини и сфери на работа. Има нужда от популяризиране на наследството във връзка с образованието и ученето през целия живот и от обучение на персонала, който да им позволи да предоставят образователни и интерпретативни предложения. Важно е персоналът, нает в обектите на наследството, да отразява състава на обществото, така че публиката да може да се идентифицира с наследството. Що се отнася до възрастта, както и до етноса, секторът все още има да извърви дълъг път преди тази амбиция да бъде изпълнена.²²

Изменението на климата, пандемията COVID-19 и други кризи създадоха безпрецедентни предизвикателства за обектите на културното наследство и свързаните с тях общности. Изправена пред тези нови реалности, професията на наследството е все по-подложена на натиск да преосмисли старите подходи. Например опазването на обект на културното наследство днес се простира отвъд техническите проблеми на консервацията, тъй като трябва да се обърне внимание и на различни икономически, социални и екологични измерения, както е определено от Целите за устойчиво развитие. Персоналът на наследството трябва да повиши уменията си и да се преквалифицира, за да посрещне тези нови управленски предизвикателства.

Предизвикателствата, породени от „възникващите“ потребности, умения и обучения в сектора на културното наследство, произтичат от въвеждането на нови технологии, ноу-хау и разбирания в сектора и следователно са свързани с основни и сложни въпроси. Например нуждите, произтичащи от цифровата промяна, са преплетени с нуждите от умения и обучение в сектора и в същото време често функционират като средство за добавена стойност. Освен това, по природа се появяват и нуждите от овладяване на използването на ноу-хау, свързано с новите концептуални подходи към културното наследство. Секторът също все повече се нуждае от възприемане на трансверсални умения като комуникация, способност за прилагане на подходи за участие, засилване на участието на общността и работа с разнообразна публика. В допълнение, значителна степен на разбиране на управлението и набирането на средства също е необходима, за да се изпълнява съвременната лидерска позиция в големи и разнообразни доставчици на културно наследство. Следователно нововъзникващите умения и нуждите от обучение са област, която повдига много уместни въпроси, свързани с обсъждането на устойчива секторна политика и с повишеното търсене на секторен контрол на качеството. Освен това цялото обучение, което желае да отговори ефективно на тези възникващи нужди, трябва да се придържа към настоящите принципи на обучението за възрастни - като учителите и дигиталните технологии играят ключова роля.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

²² Гласове на културата (2019) Трансфер на умения, обучение и знания в областта на културното наследство. <https://voicesofculture.eu/2019/05/16/skills-training-knowledge-transfer-in-cultural-heritage-2/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

4.2 ПОДХОД, БАЗИРАН НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Професиите, свързани с културното наследство, не са признати от Европейската директива 2005/36/ЕС, тъй като лекарите или фармацевтите са 46. Въпреки това има договорен европейски стандарт за опазване на културното наследство. Стандартизацията в областта на културното наследство може да помогне на специалистите в сектора да подобрят качеството на своята работа и може да постави стандарти за съдържанието на образованието и обучението. Европейският комитет по стандартизация (CEN) е европейският орган (признат в Директива 98/34/ЕО) за разработване на стандарти във всички области, с изключение на телекомуникациите и електротехническите области 47.²³

Като начин за подобряване на професиите, свързани с наследството и превръщането им в по-професионални, отправна точка е разработването и установяването на признати стандарти за компетентност. Фокусът върху компетентността поставя акцент върху представянето; тоест да можеш да демонстрираш подходящи знания, умения и нагласи. Знанията осигуряват разбиране на техническия и теоретичния фон на задачата. Уменията осигуряват способността за изпълнение на задача надеждно и последователно. Наличието на правилно отношение помага да се гарантира, че дадено лице изпълнява задачата положително, професионално, етично и съвестно.

4.3 РАМКА НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ

Рамката на компетенциите оже да:

- Информира съставянето на учебната програма. Въпреки че стандартите за компетентност може да не обхващат холистичните нужди от образование и обучение на учащите, те обхващат ключовите изисквания за критично оценяване в рамките на учебната програма.
- Сравнява национални и международни квалификации. Използването на стандарти за компетентност създава обща фиксирана отправна точка, спрямо която могат да се вземат решения за еквивалентност. Използването на общ подход улеснява вземането на такива решения.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

- ● Признаване на умения. Стандартите за компетентност осигуряват добра основа за приемане и признаване на нивата на умения и квалификации между и между институциите и държавите.

²³ European Union (2019). *Fostering cooperation in the European Union on skills, training and knowledge transfer in cultural heritage professions.*

https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/nc0119022ennen-10813.pdf

- Планира кариерно развитие. Това осигурява съгласуваност на изискванията за умения в даден сектор. Той позволява на човек да планира кариера и също така да идентифицира области, в които той или тя може да прехвърли знания, умения и опит между роли и настройки.

Рамката на компетентности се прилага за всички практики, участващи в управлението на културното наследство: държавни служители, културни носители, местни старейшини, други членове на общността, членове на организации на гражданското общество и специализирани технически специалисти от различни дисциплини. Може да се прилага и в организационна среда за насочване на оценката на нуждите от обучение и изграждането на капацитет.

Рамката на компетентностите специално подчертава значението на общността, правата и знанието. Той припомня, че петата „с“ от стратегическите цели на световното наследство е „общности“, а останалите четири са: „достоверност“, „опазване“, „изграждане на капацитет“ и „комуникация“ (WHS, 2007). Това пето „с“ отразява значението на традиционните знания и обичайните права, особено на коренното население, както е посочено в Декларацията на ООН за правата на коренното население (Обща асамблея на ООН, 2007 г.)²⁴

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

²⁴ UNESCO (2021). *Competence framework for cultural heritage management: a guide to the essential skills and knowledge for heritage practitioners.*
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379275>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

5 СРЕДСТВА И ТЕХНИКИ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

88% от европейските граждани са съгласни, че културното наследство на Европа трябва да се преподава в училищата, тъй като то ни разказва за нашата история и култура. Това показва проучване на Евробарометър от 2017 г. по темата. За да подкрепи това, Европейската комисия повишава осведомеността за културното наследство на Европа чрез образование и увеличава максимално въздействието на програмата Еразъм+ в тази област²⁵

Ако НКН не се практикува непрекъснато, необходимите знания и умения рискуват да се разпаднат или изчезнат и членовете на общността бързо губят достъп до натрупания НКН на своите предци.

Опазването укрепва продължаващото създаване и пресъздаване на НКН в рамките на общност или група и се занимава не толкова със защитата на продуктите, които са резултат от такова повторно създаване, а по-скоро с поддържането на процесите, които са в основата на тяхното производство.

5.1 МЕТОДИ, МЕХАНИЗМИ И ТЕОРИИ

- Механизмът за стимулиране, известен също като система за стимулиране, се отнася до процеса на максимизиране на отговорността на служителите към организацията и изпълнението чрез специфични методи и системи за управление. Това е сумата от структурата, методите, връзката и закона за развитие, в които субектът на стимулиране използва различни средства за стимулиране и ги прави стандартизирани и относително фиксирани и взаимодейства със и ограничава обекта на стимулиране в организационната система.
Пред лицето на сериозните проблеми, свързани с предаването на НКН, е от голямо значение да се проучат допълнително по-ефективни механизми за стимулиране и да се разработят по-подходящи схеми за стимулиране. Като цяло обаче изследванията на механизмите за стимулиране на предаването и развитието на културното наследство не са достатъчни и само няколко проучвания са изследвали значението на стимулите, с още по-малко проучвания за естеството и въздействието на тези стимули.
- Теория на еволюционната игра, която се прилага широко в различни области, като икономика, политика, социология, биология и т.н., също е силен инструмент в изследването на предаването на НКН, тъй като говорим за процес на социален обмен, който успява само ако действителните ползи надхвърлят цената, резултатът от предаването на ИСН е пряко повлиян от стратегиите на двете страни и процесът се характеризира с непрекъснато подобрене и често повторение. По този начин, в средата на информационна асиметрия и ограничена рационалност, дали и двете страни са готови положително и ефективно да наследят за получателите и да предадат нататък за изпращачите, се превръща в проблем на еволюционната игра

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

²⁵ European Commission (n.d.). *Cultural heritage and education*.

<https://ec.europa.eu/culture/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/cultural-heritage-and-education>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

- Работният план за култура за 2015-2018 г. определя културното наследство като един от своите четири ключови приоритета. В този контекст се отделя специално внимание на изграждането на капацитет за професионалисти в областта на наследството и на предаването на традиционни умения и ноу-хау в нововъзникващи професии, включително в контекста на цифровата промяна. За постигане на тази цел през периода 2017-2018 г. беше създадена експертна група за отворен метод на координация (ОМС), която да картографира съществуващите схеми и да идентифицира нововъзникващите умения и потребности от обучение в областта на материалното, нематериалното и цифровото културно наследство ²⁶

5.2 СРЕДСТВА, ПОДХОДИ И ПРОГРАМИ

- Съживяването или ревитализацията на нематериалното културно наследство (НКН) означава реактивиране, възстановяване и укрепване на практики и изрази на НКУ, които са уязвими, застрашени и се нуждаят от опазване.
- Предвид дефиницията на НКН като постоянно създаван и пресъздаван, предаван от поколение на поколение, елемент, който е изчезнал и не остава в живата памет на членовете на общността, свързани с него, не може да бъде съживен
 - Изследването има за цел по-доброто разбиране на даден елемент от НКН, неговата история, значения, художествени и естетически характеристики, социални, културни и икономически функции, практика, начини на предаване и динамиката на неговото създаване и пресъздаване. Изследването е систематично изследване, основано на съществуващите знания.
Изследванията и документацията могат да се считат за защитни мерки съгласно Конвенцията, когато имат за цел да осигурят жизнеспособността на съответния елемент на НКН.
- Документирането се състои от записване на НКН в материални форми, в текущото му състояние, и събиране на документи, които се отнасят до него. Документирането често включва използването на различни средства и формати за запис. Събраните документи често се съхраняват в библиотеки, архиви или уеб сайтове, където могат да бъдат консултирани от заинтересованите общности и по-широката общественост.
- Но общностите и групите също имат традиционни форми на документация като песнички или свещени текстове, образци за тъкане или книги с модели, или икони и изображения, които представляват записи на НКН изрази и знания.
- Насърчаването на осведомеността за ИЧН е начин за насърчаване на заинтересованите страни да признаят стойността на нематериалното културно наследство (ИЧН) и да предприемат необходимите мерки, за да гарантират неговата жизнеспособност. То никога не е самоцел. Държавата, медиите, преподавателите, частният сектор, пазителите на културата или други групи могат да играят роля в повишаването на осведомеността.
- Един от начините за повишаване на осведомеността е да се осигури по-голяма видимост на НКН – особено чрез представяне в медиите, в представления и в официални културни институции – така че да се стимулира по-голямо уважение и загриженост към него

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

²⁶ Гласове на култура (2019). *Трансфер на умения, обучение и знания в областта на културното наследство*. <https://voicesofculture.eu/2019/05/16/skills-training-knowledge-transfer-in-cultural-heritage-2/>

➤ Признаването и подобряването на НКН означава да се гарантира, че общностите, групите и индивидите са представени с уважение (например в медиите и в образованието). НКН трябва да бъде признат от съответните общности, групи или, когато е подходящо, отделни лица като принадлежащ към тяхното културно наследство и трябва да бъде идентифициран и дефиниран с тяхно участие. Признаването е формален или по-често неформален процес, чрез който те признават, че специфични практики, представяния, изрази, знания и умения и свързаните с тях инструменти, предмети, артефакти и културни пространства, формират част от техния ИСН

➤ Съхраняването на НКН означава усилията на общностите и носителите на културата да поддържат приемственост в практикуването на това НКН във времето.

➤ Защитата се отнася до умишлени мерки – често предприети от официални органи – за защита на ИСН или определени елементи от заплахата или вреда, възприемани или действителни. Защитата може да бъде правна по своята същност, като например закони, разрешаващи определени практики на ИСН, осигуряващи достъп на общността до необходимите ресурси, предотвратяващи злоупотреби или забраняващи действия, които биха попречили на жизнеспособността на ИСН. Защитата може също така да включва обичайни мерки като гарантиране, че дадена традиция се предава по подходящ начин и че знанията за нея не се злоупотребяват.

➤ Обучение по наследство Основната идея на образованието по наследство е да предложи възможности за участие в преживявания за усвояване на нови концепции и умения. Чрез пряк опит или анализ на културното наследство, обучаемите придобиват знания, интелектуални умения и по-широк набор от компетенции по въпроси като поддържане на културното наследство или обществено благополучие. Подкрепата за образование в областта на наследството беше една от целите на Европейската година на културното наследство и все още се преследва чрез Европейската рамка за действие относно културното наследство.

Няколко инициативи и ресурси се фокусират върху преподаването на културно наследство в училище:

- E-Twinning е общността за училищата в Европа. Учителите, които търсят въвеждане в тълкуването и ученето на наследството, могат да прочетат онлайн книгата на eTwinning „Учене от миналото, проектиране на нашето бъдеще“.
- Порталът за училищно обучение е европейската онлайн платформа за училищно образование. От специализирани семинари до споделяне на информация, той помага за

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

включването на културното наследство в образователните дейности в училищата в цяла Европа.

- **Дигитален подход:** Дигитални технологии предоставят нови възможности за запазване на културното съдържание и за по-достъпно културно наследство за всички публики. Музеите и културните организации, които възприемат технологиите, са в състояние да предложат новаторски изживявания на посетителите, както и да позволят на публиката да има дистанционен достъп до изложби и да вижда материали, които не са изложени.

²⁷ UNESCO (n.d.). *Basic Challenges of Sustaining Intangible Cultural Heritage: Safeguarding ICH*.
<https://ich.unesco.org/doc/src/05770-EN.ppt>

Културното наследство се развива бързо благодарение на цифровите технологии. Инерцията сега е да запазим нашето културно наследство и да го пренесем в това цифрово десетилетие. Безпрецедентните възможности, предоставени от технологии, като Data, AI, 3D и XR, връщат живот на обектите на културното наследство. Виртуалните музеи предлагат на посетителите възможността да видят произведения на изкуството в контекст и да преживеят обекти или места, недостъпни за обществеността. Трансформацията на сектора води до по-лесен онлайн достъп до културни материали за всички.

- **Европейски проекти:**
 - **Гмурни се в наследството:** Чрез този проект, разработен в рамките на Европейската година на културното наследство, доброволци участваха в обучения, срещи, пътувания и други дейности. Те се научиха да разпознават богатството на културата и да поемат отговорност за опазването, поддържането и предаването на наследството на бъдещите поколения. Европейският съюз финансира този проект по програма Еразъм+.
 - **Ангажиране на младежта за приобщаваща и устойчива Европа:** Този съвместен проект на ЕС и ЮНЕСКО помага на училищата да картографират съществуващото в училищната общност нематериално културно наследство и да го интегрират в учебните програми. Реализирани са пилотни проекти в 10 училища под ръководството на учител на ЮНЕСКО. Въз основа на резултатите от анкета, проведена в училищата и научените поуки от проектите, скоро ще бъдат налични материали в подкрепа на учителите при интегрирането на нематериалното културно наследство в учебните и извънкласните дейности.
 - **INCREAS:** Този проект е насочен към увеличаване на възможностите за заетост и насърчаване на идеята за устойчиво културно наследство в Европа. Участниците в проекта разработват иновативни и креативни образователни решения за сектора на културното наследство, като модули за дигитални умения, семинари, учебни посещения и структурирана програма за обмен между партньори. Освен това те ще създадат прототип на European Competence & Център за обществено наследство (EUComp-Centre) в Австрия, който се фокусира върху компетенциите

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

за изградено наследство. Европейският съюз финансира този проект по програма Творческа Европа.

- CHARTER: Действия в областта на културното наследство за усъвършенстване на обучението, образованието и ролите“ (ХАРТА) има за цел да идентифицира и преодолее пропуските в уменията между образователния и професионалния свят, чрез разработване на матрица, картографираща умения и компетенции в сектора на наследството. Той също така ще създаде секторна стратегия за умения чрез разработването на пътна карта за сектора на културното наследство. Европейският съюз съфинансира този проект чрез програма Еразъм+, в рамките на Sector Skills Alliance – План за секторно сътрудничество в областта на уменията.

28

²⁸ European Commission (n.d.). *European digital heritage*. <https://ec.europa.eu/culture/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/european-digital-heritage>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

6 ДОБРИ ПРАКТИКИ

Folklorno društvo Kres (Фолклорно дружество Kres): има за цел да запази народната култура и нейните традиции

Фолклорното дружество „Крес“ е основано в Ново место на 21 септември 1975 г. Неговите членове са аматьори, които, въпреки различното си образование и възраст, упражняват своята страст и любов към народната култура, като пеят като хор, който в момента се състои от повече от 130 членове. Песните и танците, включени в тяхната програма, произхождат предимно от сравнително селските източни региони на Словения, с цел запазване на народното наследство, включително правилната им форма.

Едно от двете най-важни постижения/награди е значката Marolt, получена на 15-ата годишнина, а другата е награда, получена от Zveza kulturnih društev Novo mesto. Крес участва и на международния фолклорен фестивал в Тренто и Гориция, където успяха да постигнат първо и след това второ място на два отделни случая. На Международния фолклорен фестивал в Тренто и Гориция, Италия, те постигат веднъж първо място и веднъж второ място като репродуктивна група. Крес също се появява в „Словенски народни танци и песни на Доленска“; телевизионно предаване, което позволява на групи, посветени на същите или подобни цели, да покажат своите сценични изкуства.

От създаването си Kres има много солови изпълнения в Ново место и околните райони в региона. Първата му публична изява е няколко месеца след създаването му - на честване на Международния ден на жената. Крес е участвал в многобройни празненства и събития в Словения, като същевременно е изнасял концерти извън нейните граници, за да представи словенските народни традиции в няколко други европейски страни, както и в някои африкански страни. Folklorno društvo kres (n.d.). *Nastanek Folklornega društva Kres.*
<https://www.fdkres.si/o-drustvu/>

Словенският етнографски музей (Slovenski etnografski muzej)

Като централен етнологичен музей Словенският етнографски музей е отговорен за изучаването, опазването и разбирането на колекции от артефакти, свързани със словенската и неевропейската култура. Музеят е основан през 1923 г., когато се отделя от Националния музей на Словения, като най-ранният му произход датира от колекциите, събрани от Провинциалния музей на Карниола (Deželni muzej za Kranjsko), създаден през 1821 г.

Словенският етнографски музей провежда изложбени програми, организира образователни събития и издава публикации, всички свързани със словенци (включително словенски етнически малцинства в чужбина и емигранти) и други европейски и неевропейски хора с цел представяне на традиционната култура на словенците. Изложените артефакти и музейни дейности включват материално културно наследство, което описва ежедневието и церемониалния живот, и нематериалното културно наследство, като знания, ценности и умения. Музеят представя постоянна експозиция от над 3000 предмета, които са част от словенското и световното етнологично наследство. Той дава представа за целите на изложените артефакти и начините, по които нашите предци са ги използвали, и проследява

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

техните трансформации във времето и пространството. Visit Ljubljana (n.d.). *Slovene ethnographic Museum*. <https://www.visitljubljana.com/en/poi/slovene-ethnographic-museum/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Националният събор на фолклора в гр. Копривщица: система от практики за представяне и предаване на наследството

Фестивалът е най-големият по рода си в България. Провежда се веднъж на всеки 5 години и развитието му убедително демонстрира устойчивостта му като успешна система от практики за представяне, опазване и придобиване на българското НКН. Не само в национален, но и в международен план вниманието му нараства. Реализацията на фестивала по своята същност е представяне на българското нематериално културно наследство в различните му аспекти.

Допринася за сплотяването на българската общност, като същевременно предизвиква интереса на много хора от цял свят. Доказателство за това е, че за трите дни, в които традиционно се провежда фестивалът, той е посетен от над 200 000 души, а самите участници също са средно между 10-18 000, голяма част от които са млади хора (около 40 %).

Предвид важността на този фестивал като място за представяне на български фолклорни песни, обичаи, традиции, занаяти от цялата страна, присъстват не само участници и гости, но и екипи от учени.

Очевидно е, че фестивалът ясно разкрива своя жизнеспособен пример за много добра практика по отношение не само на изучаването, но и на опазването, опазването, популяризирането и придобиването на нематериалното културно наследство.

Българските читалища (Културен център): практически опит в опазването, популяризирането и придобиването на нематериалното културно наследство)

В областта на опазването, популяризирането и придобиването на НКН читалищата играят изключително важна функция.

Днес читалищата са автономни, самоуправляващи се културно-просветни сдружения, обособени всяко в населено място, които изпълняват и културно-просветни функции, поверени им от българската държава. В момента на брой около 3500, тези институции са разпределени почти равномерно по цялата територия на България. Напълно освободени от каквито и да било политически или религиозни пристрастия, читалищата са поели като своя отговорност опазването на традицията, като същевременно служат като естествено място за предаване на културното наследство между поколенията. Те представляват най-голямата концентрация на публични субекти, насочени към изучаване и представяне на традиционния фолклор и знания в България. По този начин те се превръщат в естествен носител на традицията, за която, освен семейната среда, те осигуряват най-добрата среда за предаване между поколенията. Самите читалища се превръщат в двигатели и организатори на множество фестивали и други културни събития от разнообразен характер и формат, на които различните етнически общности в страната показват своята традиционна култура, съхранена през годините. В резултат на дължимото оценяване на ролята и активното присъствие на читалищната и музейната мрежа в местните общности, както и на тяхното специфично място в българския менталитет, националната методика за идентифициране на отделните елементи на НЧН е прие, че на тези културни институции трябва да се отреди много важна роля в създаването и поддържането на Българския опис на нематериалното културно наследство, както и на Националния представителен списък.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

В заключение, съществуващите партньорства между органите на централната и местната власт, от една страна, и мрежата от музеи и читалища или неправителствени организации, от друга, създават благоприятни възможности за осъществяване на различни дейности, допринасящи за опазването и придобиването на ИЧН. Това е непрекъснат процес и резултатите от прилагането му са видими и изключително полезни за обществото и в частност за младежта.

Музеят на НКН в Анкара

НКН музеят е музей, в който се извършват изследвания, компилации и архивни проучвания, а елементите на устната култура се извеждат на преден план с изрази чрез предмети. Музеят се състои от секции и изложби според класификацията, направена под формата на устни изрази и устни традиции, сценични изкуства, социални практики, ритуали и фестивали, практики, свързани с вселената и природата, и занаятчийска традиция, посочени в Конвенцията за защита от НКН (чл. 2). Това е музеят, в който центърът осъществява дейността си по внедряване и ревитализация. (ТНВМЕР, 2017).

В музея има две работилници, в които се изработват апликации за мрамориране и печат на липа и са изложени куклен театър и сенки, стая за приказки, където се разказват турски приказки, стая за младоженци, където се предават традиции за сватба и раждане от преходни периоди и приспивни песни се разказват (концепцията на тази стая варира), публични Има стая за чат, където се разказват истории, и стая за игри, където се играят традиционни детски игри. Освен това се провеждат обучения и работилници в области като традиционни детски игри, приказки и разказване на истории, които се въвеждат и пренасят в контекста на областите на нематериалното културно наследство. Музеят НКН в Анкара, който може да се хареса на посетители от всички възрасти, предоставя разяснителна информация според възрастта и образователното ниво на посетителя, а посетителите имат възможност да направят заявки според интересите си с музейни водачи на живо.

По-голямата част от посетителите на музея ИЧН в Анкара са групи от ученици от началното училище, а най-голямата целева група са децата. Затова в музея се набляга и на специални проучвания и методи на изложба за тази целева аудитория. В музея ИЧН в Анкара децата имат възможност да учат чрез практика, да създават свои собствени материали, да затвърждават наученото с визуални материали и да развиват езиковите си умения с устни изрази. В допълнение, възможностите за децата да правят свои собствени играчки, да печатат върху тениските си, да участват в игри и дейности като въртящи се върхове, любители за хвърляне допринасят за развитието както на техните двигателни умения, така и на приложни умения за учене. С тези приложения, вместо маса, която гледа и наблюдава обекти отдалеч, започнаха да се формират маси от посетители, които докосват обектите и произвеждат свои собствени. В музея ИЧН в Анкара, където предметите не са изложени във витрината и посетителите посещават музея във взаимодействие с музейните водачи, освен разказването на истории, което се провежда в ежедневната програма, са планирани и дейности, при които децата могат да се запознаят с културното многообразие. В тези дейности понякога историите на идиомите се обясняват чрез предмети, понякога се намесват гатанки и подтикват младите умове да мислят. Според Seidel и Hudson вербалните умения, засилени в училищното преподаване, се подкрепят от дейностите, предлагани от музея (1999, 26).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

В музея ICH в Анкара децата имат възможност да учат чрез практика, да създават свои собствени материали, да затвърждават наученото с визуални материали и да развиват езиковите си умения с устни изрази. В допълнение, възможностите за децата да правят свои собствени играчки, да печатат върху тениските си, да участват в игри и дейности като въртящи се върхове, любители за хвърляне допринасят за развитието както на техните двигателни умения, така и на приложни умения за учене. С тези приложения, вместо маса, която гледа и наблюдава обекти отдалеч, започнаха да се формират маси от посетители, които докосват обектите и произвеждат свои собствени. В музея ICH в Анкара, където предметите не са изложени във витрината и посетителите посещават музея във взаимодействие с музейните водачи, освен разказването на истории, което се провежда в ежедневната програма, са планирани и дейности, при които децата могат да се запознаят с културното многообразие. В тези дейности понякога историите на идиомите се обясняват чрез предмети, понякога се намесват гатанки и подтикват младите умове да мислят. Според Seidel и Hudson вербалните умения, засилени в училищното преподаване, се подкрепят от дейностите, предлагани от музея (1999, 26). Tekin G. (2017). *Трансформиране на музеологията и обучението в музея: Случаят с Музея на нематериалното културно наследство в Анкара.*

Урок по фолклорна култура за 6, 7, 8 клас (10-14 г.)

Курсът "Фолклорна култура", признат като част от турската национална образователна система, се прилага като избираем курс от 2007 г.; провежда се веднъж седмично в продължение на 3 години, като се започне от 6-ти клас на основно образование. Учебната програма по народна култура, която преподава традиционни предмети като материално и нематериално културно наследство, е структурирана в рамките на седем учебни области: фолклор, социални практики, народни изкуства, устни изрази, фолклор, музика-игри-развлечения и глобализация и фолклорна култура. Университетите също изследват тази тема/поле, целят да преподават съдържанието на по-младите поколения и получават подкрепа от медийни органи, за да подчертаят общите културни ценности. (Известия на Музея на нематериалното културно наследство, 2004 г.)

Учебната програма по "Фолклорна култура" има за цел да възпитава следните ценности у своите ученици: солидарност, естетика, толерантност, гостоприемство, уважение към различията, отговорност, добронамереност и чувствителност към опазване на културното наследство.

Учебна програма на „Фолклорна култура:

- Дава приоритет на реализацията на обучението, като осигурява развитието на знанията, уменията и ценностите на учениците.
- Насърчава учениците да наблюдават, изследват и съставят.
- Цели да възпитава учениците като физически и емоционално здрави и щастливи личности.
- Като центрира националната идентичност, помага на учениците да приемат универсални ценности и да позиционират собствената си култура сред другите култури.
- Дава възможност на учениците да видят културното богатство, което притежават.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

– Позволява на учениците да използват своя опит в учебния процес и да взаимодействат с околната среда.

– Отчита многообразието в методите и техниките на обучение и преподаване, за да достигне до всеки ученик.

– Позволява оценката на ученика в процеса на обучение и преподаване. Когато горните цели се оценят най-общо, можем да говорим за опит за създаване на ценностно съзнание у учениците.

МЕМ (2018). *Folk Culture Course Curriculum, General Directorate of Basic Education.*

Kemiksiz Ö. (n.d.). *The Place of Folk Culture Lesson in Value Teaching.*

Основата на гръцкия свят

Фондацията се намира в Атина и има за цел да съхранява историческата памет и традицията на елинизма. Грижи се за популяризирането и разпространението на гръцката традиция с помощта на съвременните технологии, като виртуалната реалност е тази, която наистина се откроява сред тях. "Куполът" е по същество полусферичен "Театър" на виртуалната реалност, който може да побере 132 души и прилича на планетариум.

Tholos специално предоставя програми - прожекции, които се характеризират с интерактивност, гъвкавост и оригиналност, както в темата, така и в подхода. Всъщност прожекциите са интерактивни, контролирани от зрителя, а не статични. С помощта на специални очила посетителят може например да се разходи из древната Агора на Атина, да види моменти от древния живот, да посети древния Милет или работилницата на Фидий в древна Олимпия.Н

ΘΟΛΟΣ (n.d.). <http://www.tholos254.gr/index.php>

Етнографско кино

Фестивалът на етнографския филм е ежегодно събитие, което се провежда в Атина в края на ноември. Дейността му е под егидата на Министерството на културата. Една от основните цели е да се докосне публиката до родното и международно етнографско кино.

Основната цел е обогатяване чрез размисъл и диалог за нематериалното културно наследство между млади творци и тези, които биха могли да се интересуват от етнографски документални филми. Освен това има за цел да повиши информираността на младите хора относно нематериалното културно наследство. От 2016 г. нататък фестивалът включва специални акции и прожекции за млади хора. Целта беше фестивалът да се превърне в средство за запознаване на младите хора с нематериалното културно наследство, разширяване на естетическото им образование и задълбочаване на чувството им за гражданство. Също така, младите хора са запознати с анимацията от най-простата ѝ форма до киното. Така киното може да допринесе значително за познанието и за откриването на нови начини за подход към познанието и разбирането на културното наследство.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

И накрая, фестивалът е придружен от паралелни събития, работилници, семинари и изложби. Тези дейности могат да допринесат за подхода на младите хора и по-доброто разбиране на нематериалното културно наследство.

Ethnofest (n.d.). <https://www.ethnofest.gr/el/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

7 ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Нематериалното културно наследство се отнася до практики, представяния, изрази, знания, умения (и свързани с тях обекти и културни пространства), които общности, групи и в някои случаи индивиди признават като част от своето културно наследство. По-конкретно, ICH включва устни традиции (включително език), сценични изкуства, социални практики и празнични събития, практики и занаятчийство.

Кризи като изменението на климата и пандемията от COVID-19 създадоха предизвикателства за обектите на културното наследство и свързаните с тях общности, правейки опазването на наследството много по-трудна задача. Опазването на обектите на културното наследство днес се простира отвъд техническите проблеми на консервацията, тъй като трябва да се обърне внимание и на различни икономически, социални и екологични измерения. Предаването на ценностите на наследството на младите хора благоприятства межкултурното разбирателство, зачитането на културното многообразие и също така помага за създаването на среда, благоприятна за култура на мира. Инициативите, свързани с наследството, също така показват, че културата е незаменим двигател и фактор за устойчиво развитие - опазването на околната среда също помага за запазването на културното наследство и културното многообразие. За тази цел младите хора и работещите с младежи могат да се възползват от следващите параграфи, които описват и обясняват начините, по които културното наследство може да бъде съхранено и предадено.

Младежките работници, които имат за цел да опазват културното наследство, могат да се възползват от следните компетенции - гарантиране на реализацията на правата на местните общности и интегриране на традиционни знания в процесите и действията за опазване. От младежкия работник ще се изисква да се ангажира с местните общности по уважителен начин, с очакване да оцени стойността на процеса на участие при вземането на решения, да се придържа към принципите на етичните практики и кодексите за поведение при управление на културата и наследството на практика, и да адаптират практиката към различни културни ситуации чрез зачитане на културното многообразие.

Младежките работници могат също така да се опитат да гарантират, че местните заинтересовани страни, посетителите, лицата, вземащи решения и широката общественост са наясно с обектите на наследството, тяхната цел и ценности и как се управляват и управляват. От работниците ще се изисква да допринасят за предоставянето на образователни и интерпретационни програми, с очакването да предоставят основна информация за мерките за управление на наследството на местните общности и посетителите и да предоставят основни интерпретативни/образователни презентации.

Младите хора могат да изпълнят своята роля просто като извършват дейности, които могат да осигурят на носителите на традицията и практикуващите финансова подкрепа и социално влияние (като например като споделят участието си в социалните медии). Придобиването и потенциалното споделяне на научени умения също се счита за предаване на ICH. Например, придобиването на кулинарни или занаятчийски умения позволява на обучаемите да носят тези умения със себе си. Часовете по литература или индивидуалното изучаване на литература също могат да помогнат на учащите да поставят народната (или друга) литература в

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

исторически контекст, да подобрят разбирането на собствената си култура или да помогнат с погрешно представяне на определена литература. Музеите, например, са места, където се правят изследвания, компилация и архивиране на ICH, но хората също могат да придобиват знания по различни начини. Някои от тях предлагат иновативни начини за учене чрез използване на по-нови технологии, като мултимедия и виртуална реалност (те позволяват на хората да посещават музеи виртуално) или чрез други интерактивни средства – музеите с жива история са добър пример. Тъй като сценичните изкуства са друга проява на ICH, посещаването на представления на определени клубове може да бъде добър начин да ги подкрепите, а в замяна публиката също може да изпита фолклорни танци и музика.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА/РЕФЕРЕНЦИИ

Alivizatos-Barakou и др. (2019 г.). Нематериално културно наследство и нови технологии: Предизвикателства и възможности за опазване и развитие на културата. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02194801/file/IntangibleCulturalHeritageandNewTechnologies.pdf>

Борисова В. (2010). Дигитализиране на културното наследство в България. https://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/resources/pdf/borissova_report.pdf

Български национален статистически институт (n.d.). <http://www.nsi.bg/>

Култура в развитие (n.d.). Какво е културно наследство. http://www.cultureindevelopment.nl/cultural_heritage/what_is_cultural_heritage

Emese C. Z. (2016). Поколението Z. https://www.researchgate.net/publication/307851870_The_Z_Generation

Етнофест (n.d.). [https://www.ethnofest.gr/el/European Commission \(n.d.\). Cultural heritage and education.](https://www.ethnofest.gr/el/European%20Commission%20(n.d.)%20Cultural%20heritage%20and%20education) <https://ec.europa.eu/culture/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/cultural-heritage-and-education>

Европейска комисия (n.d.). европейско цифрово наследство. <https://ec.europa.eu/culture/cultural-heritage/cultural-heritage-in-eu-policies/european-digital-heritage>

Европейски съюз (2019). Насърчаване на сътрудничеството в Европейския съюз за умения, обучение и трансфер на знания в професиите, свързани с културното наследство. https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/nc0119022ennen-10813.pdf

Фолклорно дружество крес (n.d.). Nastanek Folklorneга društva Kres. <https://www.fdkres.si/o-drustvu/>

Gantzias G. (2020). Политическа политика, Хорхия и етайрика κοινωνική ευθύνη (2-ро издание). Атина: Неназовано издание.

Георгиева В. и Вълчева В. (2019). Държавен лист за младежка работа – България. https://rjpr-eu.coe.int/documents/42128013/47262610/YW-Country-sheet-Bulgaria_2019.pdf/254f621f-9764-f77d-6e06-db648bbfcb47

Η ΘΟΛΟΣ (n.d.). <http://www.tholos254.gr/index.php> Джерин А., Зидарич Т., Жидов Н. (2014). Популяризиране на нематериалното културно наследство. https://www.etno-muzej.si/files/unesco_obletnica_web_1.pdf

Kakamroua и др. (2019 г.). Σύγχρονες τάσεις στην παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος για παιδιά και νεους στην Ελλάδα στην εποχή της οικονομικής κρίσης. Атина. стр. 5

Kemiksiz Ö. (n.d.). Мястото на урока по народна култура в ценностното обучение.

Kump B. (n.d.). Rokodelske in kulinarične delavnice Bele krajine. <https://butikbibi.si/delavnice/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

МЕВ (2018). Учебна програма за курса по народна култура, Главна дирекция за основно образование Ministry of Information Eritrea (2019). The Significance of Cultural Heritage. <https://shabait.com/2019/10/02/the-significance-of-cultural-heritage/>

Мравинец Т. (2019). Словенски регистър на нематериалното културно наследство. <https://www.interregeurope.eu/policylearning/good-practices/item/2155/slovenian-register-of-intangible-cultural-heritage/>

НЕМО (2015). Обучение в музеи и млади хора. https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/topics/Audience_Development/Museums_and_Young_People_NEMO_LEMWG_study_2015.pdf

Онемли С. (2019). Öğrenmenin dijital evrimi. <https://digitalage.com.tr/ogrenmenin-dijital-evrimi/>

Панопто (2020 г.). Те идват: Преосмисляне на обучението и развитието за поколение Z. <https://www.panopto.com/blog/rethinking-training-and-development-for-generation-z/>

Рачева Д. И. (2019). Нагласи на младите хора към опазване на националното културно наследство. https://www.researchgate.net/publication/338119439_ATTITUDES_OF_YOUNG_PEOPLE_TOWARDS_THE_PREZERVATION_OF_THE_NATIONAL_CULTURAL_HERITAGE

Станоева И. (2016). Местни участници и практики за опазване на нематериалното културно наследство на България.

Sun C., Chen H., Liao R. (2021). Изследване на механизъм за стимулиране и избор на стратегия за предаване на нематериалното културно наследство от магистри към чираци. <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/9/5245>

Текин Г. (2017). Трансформиране на музеологията и обучението в музея: Случаят с Музея на нематериалното културно наследство в Анкара.

ЮНЕСКО (n.d.). Основни предизвикателства пред поддържането на нематериалното културно наследство: опазване на ICH. <https://ich.unesco.org/doc/src/05770-EN.ppt>

ЮНЕСКО (2021 г.). Рамка на компетентности за управление на културното наследство: Ръководство за потребителя за основни умения и знания за практикуващи в областта на наследството. <https://bangkok.unesco.org/content/competence-framework-cultural-heritage-management-user-guide-essential-skills-and-knowledge>

ЮНЕСКО (n.d.). Предаване. <https://ich.unesco.org/en/transmission-00078>

ТУРСКА НАЦИОНАЛНА КОМИСИЯ на ЮНЕСКО, Комитет по специализация на нематериалното културно наследство, Доклади на комитета.

Мравинец Т. (2019). Slovenski registър na nematerialnoto kulturno nasledstvo. <https://www.interregeurope.eu/policylearning/good-practices/item/2155/slovenian-register-of-intangible-cultural-heritage/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

HEMO (2015). Обучение в музея и младия хора. https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/topics/Audience_Development/Museums_and_Young_People_NEMO_LEMWG_study_2015.pdf

Онемли С. (2019). Öğrenmenin dijital evrimi. <https://digitalage.com.tr/ogrenmenin-dijital-evrimi/>

Панопто (2020 г.). Te idvat: Preosmislyane na obuchenieto i razvitieto za pokolenie Z. <https://www.panopto.com/blog/rethinking-training-and-development-for-generation-z/>

Рачева Д. И. (2019). Naglasi na mladite khora kŭm opazvane na natsionalnoto kulturno nasledstvo. https://www.researchgate.net/publication/338119439_ATTITUDES_OF_YOUNG_PEOPLE_TOWARDS_THE_PREZERVATION_OF_THE_NATIONAL_CULTURAL_HERITAGE

Станоева И. (2016). Местни участници и практики за наблюдение на нематериалното културно наследство на България.

Sun C., Chen H., Liao R. (2021). Izsledvane na khanizŭm za stimulirane i izbor na strategija za predavane na nematerialnoto kulturno nasledstvo ot magistrati kŭm chiraŭci. <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/9/5245>

Текин Г. (2017). Трансформиране на музеологията и обучението в музея: Случаят с Музея на нематериалното културно наследство в Анкара.

ЮНЕСКО (n.d.). Основни предизвикателства пред поддържането на нематериалното културно наследство: наблюдение на ICH. <https://ich.unesco.org/doc/src/05770-EN.ppt>

ЮНЕСКО (2021 г.). Рамка на компетентности за управление на културното наследство: Ръководство за потребителя за основни умения и знания за практика в областта на наследството. <https://bangkok.unesco.org/content/competence-framework-cultural-heritage-management-user-guide-essential-skills-and-knowledge>

ЮНЕСКО (n.d.). Предаване. <https://ich.unesco.org/en/transmission-00078> TURSKA NATSIONALNA KOMISIYA na YUNESKO, Komitet po spetsializatsiya na nematerialnoto kulturno nasledstvo, Dokladi na komiteta.

Младежта на ООН (n.d.). Култура и развитие на младежта. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-cultureasavector.pdf>

Велев В. (2016). Приносът на държавите-членки на ЮНЕСКО от Югоизточна Европа за прилагането на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство. https://www.researchgate.net/publication/359161978_The_Contribution_of_the_State_Academic_and_Local_Government_Institutions_as_well_as_of_the_Network_of_Museums_and_Chitalishta_Community_Centres_to_the_Safeguarding_of_the_Intangible_Cultural_Heritage_

Посетете Любляна (n.d.). Словенски етнографски музей. <https://www.visitljubljana.com/en/poi/slovene-ethnographic-museum/>

Гласове на културата (2019). Трансфер на умения, обучение и знания в областта на културното наследство. <https://voicesofculture.eu/2019/05/16/skills-training-knowledge-transfer-in-cultural-heritage-2/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия по програма Еразъм+. Тази публикация отразява само възгледите на автора и Комисията не носи отговорност за каквото и да е използване на информацията, съдържаща се в нея.